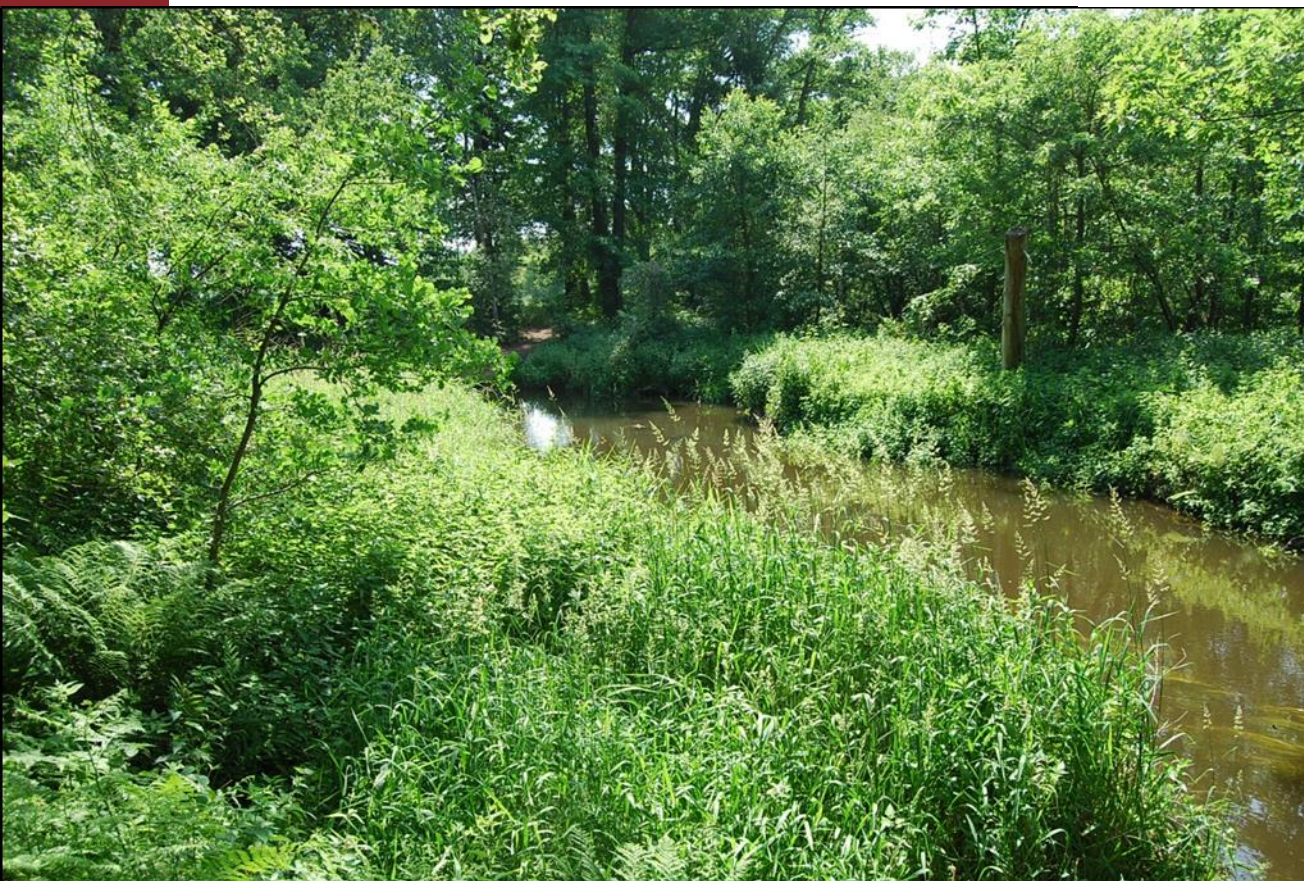

Kernrapport Natura 2000-plan 2018-2023

Swalmdal (148)

Kernrapport, september 2018

provincie limburg

Colofon

Voor u ligt de samengevatte versie van het Natura 2000-plan Swalmdal. Het uitgebreide hoofdrapport is een omvangrijk document met analyses, onderbouwingen en uitwerkingen die leidend zijn bij juridische vraagstukken. Dit compacte kernrapport geeft alleen de kernpunten uit het hoofdrapport weer, zonder details, uitgebreide analyses en onderbouwingen. Voor gedetailleerde informatie verwijzen we u graag naar het Natura 2000-plan Swalmdal.

Datum:

18 september 2018

Opgesteld door:

provincie limburg

Provincie Limburg
Postbus 5700
6202 MA Maastricht
www.limburg.nl/natura2000

Wijze van citeren:

Provincie Limburg. 2018. Kernrapport Natura 2000-plan Swalmdal (148) 2018-2023. Maastricht, september 2018.

Foto voorblad:

Jeroen Veldman

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Voorwoord	4
Samenvatting	5
1. Inleiding	6
1.1. Waarom een Natura 2000-plan?.....	6
1.2. Korte karakteristiek van het gebied.....	6
1.3. Aanvullende informatie.....	7
2. Binnen welke kaders moet dit plan passen?	8
2.1. Europees beleid	8
2.2. Nationaal beleid	8
2.3. Limburgs provinciaal beleid	8
2.4. Waterbeleid	9
2.5. Gemeentelijk beleid.....	9
3. Ecologische analyse	10
3.1. Hoe ziet het gebied eruit?	10
3.2. Wat is er al gebeurd in het gebied?	12
3.3. Welke doelen willen we bereiken met dit Natura 2000-plan?	12
3.4. Waar lopen we nog tegen aan?	13
4. Welke resultaten realiseren we?	16
4.1. Uitbreiding oppervlakte	17
4.2. Instandhouding kwaliteit.....	18
4.3. Mogelijke oplossingen knelpunten	18
4.4. Toekomstbeeld en uitwerking instandhoudingsdoelen	19
5. Wat gaan we doen om die doelen te bereiken?	21
5.1. Maatregelen om de kwaliteit in stand te houden	21
5.2. Monitoringsmaatregelen.....	23
5.3. Communicatiemaatregelen	23
5.4. Maatregelen toezicht en handhaving	23
5.5. Welke gevolgen hebben de maatregelen voor de omgeving?.....	23
6. Financiering en subsidieregelingen	25
7. Kader voor vergunningverlening	26
7.1. Werkwijze	26
7.2. Juridisch kader	27
7.3. Inventarisatie van de huidige activiteiten	27
7.4. Toelichting bij de categorie-indeling.....	27
7.5. Effectbeoordeling	27
7.6. Vrijgestelde vormen van gebruik.....	29
7.7. Cumulatietoets	30
Bijlage 2 Kaart uitbreidingslocaties	34
Bijlage 3 Kaarten leefgebieden	38

Voorwoord

Met gepaste trots presenteer ik u het Natura 2000-plan Swalmdal van de Provincie Limburg. Zoals bekend is het opstellen van de Natura2000-plannen al jaren een ingewikkelde weg met veel obstakels. Ik ben dan ook verheugd dat er nu weer een plan gereed is.

In Midden Limburg bevindt zich een langgerekte zone van grensoverschrijdende natuurgebieden. Als een van deze grensoverschrijdende gebieden stroomt de Swalm uit Duitsland af richting de Maas. De snelstromende beek met haar vrije, ongestoorde, loop is een lust voor het oog en menig wandelaar komt er graag om te genieten. Het gebied met zijn vochtige bossen, hooilanden en graslanden afgewisseld met struwelen is leefgebied van tal van zeldzame planten en diersoorten. Om die reden is het Swalmdal indertijd ook aangemeld onder het beschermingsregime van Natura 2000.

De Natura 2000-regelgeving is complex. Ik spreek dan ook hoop uit dat dit plan de het fundament is voor een duurzame bescherming van dit bijzondere natuurgebied en tevens duidelijkheid schept over de maatregelen en verplichtingen die nodig zijn om de bijzondere soorten in stand te houden.

Rest mij nog om de uitvoerders van dit plan succes te wensen en de toezegging te doen dat de Provincie bereid is om een bijdrage te leveren aan deze uitvoering.

De heer H.J.H. (Hubert) Mackus (CDA)
Gedeputeerde Groen, Landbouw, Infra, Rail en Monumenten

Samenvatting

In het Midden-Limburgse terrassenlandschap ligt een van Nederlands mooiste beken; de snelstromende en kronkelende Swalm. Over het eerste deel stroomt ze af door vochtige broekbossen in een meer besloten landschap. Na het dorp Swalmen te hebben gepasseerd stroomt de Swalm af richting de Maas door een open landschap met hooilanden, beemden en verspreid liggende wilgenbosjes. De Swalm geldt als een van de beste gebieden voor waterplanten van stromende beken, met de karakteristieke plantensoort vlottende waterranonkel. Andere beschermde soorten die hier voorkomen zijn zeggekorfslak, rivierdonderpad en bever.

Natuurlijke en wilde beekloop

De Swalm is een snelstromende beek met helder zuurstofrijk water. Kronkelend door de vochtige elzenbroekbossen baant ze zich een weg richting de Maas. Onderweg voedt kalkhoudend en ijzerrijk bronwater het beekje. Deze bijzondere hydrologische omstandigheden maken dat het gebied plek kan bieden aan *vochtige alluviale bossen*. De snelle stroming en het zuurstofrijke water, met kiezels, grof grind en fijn zand maken de beek geschikt voor *beken en rivieren met waterplanten*, waarbij vlottende waterranonkel de meest kenmerkende soort is. In de beek komt de vis *rivierdonderpad* voor. De vochtige alluviale bossen met kenmerkende broekbosplanten als moeraszegge en liesgras zijn leefgebied van de *zeggekorfslak*. Verder leeft in de bossen de *bever*, deze knager vormt het landschap mede en zorgt voor dynamiek in de boombegroeiing. Tot slot is nog een stuk *stroomdalgrasland* beschermd, een droog min of meer voedselarm soortenrijk graslandtype op open zandige en kalkrijke bodems. Dit groeit op de terrasrand net voorbij de plek waar de Swalm in de oude Maasmeander uitmondt; dit gebied is bekend onder de naam Donderberg, net ten zuiden van Rijkel.

Van internationaal belang

Vanwege de snelstromende Swalm met zijn zuurstofrijke en heldere water is het terrein leefgebied voor zeldzame plantensoorten als de vlottende waterranonkel. Voor de plantengemeenschap van snelstromende beken gold de Swalm als een van de drie belangrijkste gebieden in Nederland. Binnen het Swalmdal komen ook nog eens twee prioritaire habitattypen voor, habitattypen waarvoor Nederland bijzondere verantwoordelijkheid draagt en met prioriteit aan moet worden gewerkt. Voor het Swalmdal geldt dit voor de stroomdalgraslanden en beekbegeleidende bossen.

Uitbreiding én behoud van kwaliteit

Provincie Limburg heeft de taak om dit Natura 2000-gebied te beschermen. De belangrijkste Natura 2000-doelen voor dit gebied zijn: uitbreiding van de waterplanten in de beekloop zelf waarbij vlottende waterranonkel speciale aandacht krijgt. Daarnaast dient het areaal stroomdalgraslanden toe te nemen en de omvang en kwaliteit van de beekbegeleidende bossen te worden versterkt. Van de betreffende diersoorten zeggekorfslak, rivierdonderpad en bever behoeft enkel de eerste op dit moment meer aandacht. Maar met de kwaliteitsverbetering van de beekbegeleidende broekbossen neemt ook de kwaliteit van het leefgebied van de zeggekorfslak toe.

1. Inleiding

1.1. Waarom een Natura 2000-plan?

Het Swalmdal is vanwege het voorkomen van bijzondere Europese natuurwaarden aangewezen als Natura 2000-gebied. Ieder Natura 2000-gebied levert hiermee een bijdrage aan landelijke doelstellingen. Het aanwijzingsbesluit bevat de grenzen van het gebied en benoemt de habitattypen en soorten die binnen het gebied moeten worden beschermd. De begrenzing van het gebied is weergegeven in figuur 1.1.

Voor het Swalmdal liggen deze natuurwaarden in de habitattypen *beken en rivieren met waterplanten*, *stroomdalgraslanden*, *vochtige beekbegeleidende bossen*, en in het voorkomen van de soorten *zeggekorfslak*, *rivierdonderpad* en *bever*.

Provincie Limburg heeft de taak om het Natura 2000-gebied Swalmdal te beschermen. Op grond van de wet Natuurbescherming 2017 moet de provincie voor ieder Natura 2000-gebied een Natura2000-plan opstellen. Dit Natura2000-plan heeft de volgende functies:

- Het plan omschrijft de huidige situatie van de aangewezen habitattypen en soorten en geeft aan wat de uiteindelijke te realiseren doelen zijn (dit zijn de instandhoudingsdoelen);
- Het plan vermeldt de instandhoudingsmaatregelen die nodig zijn;
- Het plan regelt voor bepaalde activiteiten de vrijstelling van vergunningplicht op grond van de Wet Natuurbescherming 2017.

Dit laatste punt kan natuurlijk alleen als vaststaat dat die activiteiten niet schadelijk zijn voor de hiervoor genoemde natuurwaarden. De manier waarop het gebied beschermd moet worden, is door de Provincie vastgelegd in een Natura 2000-plan dat een looptijd van 6 jaar heeft. U leest nu het samenvattende kernrapport van dit Natura 2000-plan.

Dit Natura2000-plan beschrijft de beschermingsmaatregelen voor de habitattypen en –soorten:

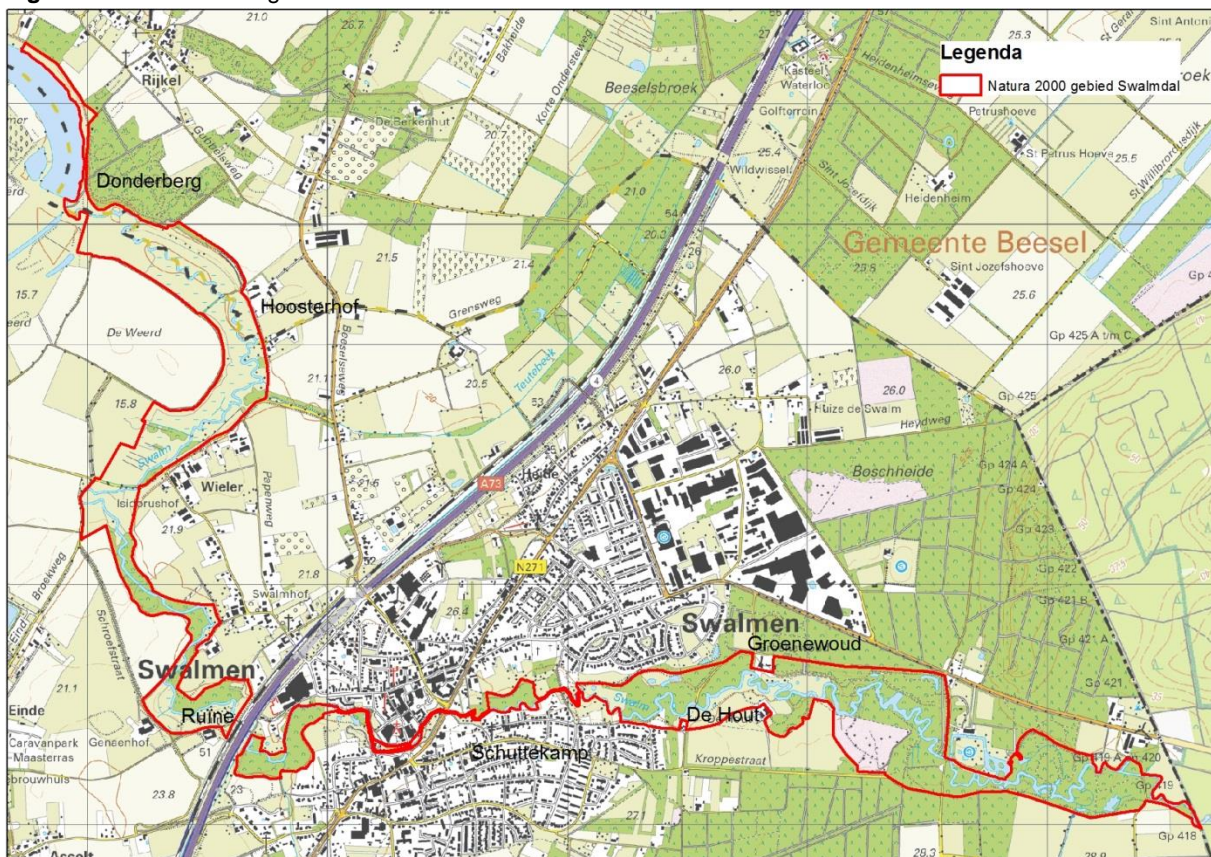
- Beken en rivieren met waterplanten;
- Stroomdalgraslanden;
- Vochtige beekbegeleidende bossen;
- Zeggekorfslak;
- Rivierdonderpad;
- Bever.

1.2. Korte karakteristiek van het gebied

Het Natura 2000-gebied Swalmdal ligt vrijwel geheel binnen de gemeente Roermond, een klein gedeelte valt binnen de gemeente Beesel. Ongeveer de helft van het gebied is in eigendom van Staatsbosbeheer. Daarnaast zijn kleinere delen in eigendom van de gemeente Roermond, Rijkswaterstaat en particulieren. Het gebied heeft een oppervlakte van 122 hectare.

De Swalm is een meanderende en ligt diep ingesneden in het Midden-Limburgse Maasterrassen landschap. De beek stroomt af over de overgang van het plateau tussen Maas en Rijn naar het Maasdal. Op diverse plaatsen aan de voet van de terrassen treedt kwel op en ontspringen bronnetjes; hier zijn soortenrijke elzenbroekbossen ontstaan. In de beek komt de plantengemeenschap van vlottende waterranonkel voor. Het gebied bestaat verder uit rietlanden, moeras, vochtige graslanden, plaatselijk overstromde hooilanden, bosjes en wilgenstruwelen.

Figuur 1.1 Natura 2000-gebied Swalmdal

1.3. Aanvullende informatie

- In dit kernrapport komen alleen de hoofdzaken van het N2000-plan aan bod. Nadere onderbouwingen en overwegingen zijn in het hoofd rapport – het daadwerkelijke Natura 2000 plan – opgenomen. Het hoofd rapport is leidend;
- De habitattypenkaart en uitbreidingskaart uit de bijlagen zijn ook te zien in de provinciale GIS-viewer op www.limburg.nl/natura2000;
- Op de website van het Rijk, www.synbiosys.alterra.nl/natura2000, is informatie te vinden over het nationale beleidskader Natura 2000;
- De website van Provincie Limburg, www.limburg.nl/natura2000, bevat informatie over de provinciale aanpak van Natura 2000;
- Op de website van het Ministerie van Economische Zaken, www.pas.natura2000.nl, bevindt zich informatie over het programma aanpak stikstof (PAS). Deze site bevat de meest recente gebiedsanalyses van alle Natura 2000-gebieden in Nederland;
- Belanghebbenden hebben via een formele inspraakprocedure van 29 januari tot en met 14 maart 2018 hun reactie geven op het Ontwerp van het N2000-plan.

2. Binnen welke kaders moet dit plan passen?

Het Natura 2000-plan voor het gebied Swalmdal is gebaseerd op Europees beleid en verankerd in nationaal en provinciaal beleid. Voor een uitgebreide omschrijving van alle beleidskaders waar het Natura 2000-plan Swalmdal binnen moet passen, verwijzen we u naar het uitgebreide hoofdrapport. Hier volgt een beknopte opsomming.

2.1. Europees beleid

Het gebied Swalmdal maakt deel uit van een groot Europees Natura 2000-netwerk. Door in heel Europa Natura 2000-gebieden aan te wijzen, wil de Europese Unie de achteruitgang van de biodiversiteit stoppen. Nederland heeft ruim 160 gebieden aangemeld. Deze gebieden worden beschermd via de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Het feit dat het Swalmdal is aangewezen als Natura 2000-gebied wil zeggen dat het gebied van internationaal belang is. Via de Europese Habitatrichtlijn worden drie habitattypen (met * zijn prioritaire typen) en drie soorten in het gebied Swalmdal beschermd:

- beken en rivieren met waterplanten;
- stroomdalgraslanden*;
- vochtige alluviale bossen*;
- zeggekorfslak;
- rivierdonderpad;
- bever.

2.2. Nationaal beleid

De Rijksoverheid heeft de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn juridisch verankerd in de Wet Natuurbescherming 2017. De Nederlandse provincies hebben sinds 2014 de taak om de afgesproken Europese natuurdoelstellingen te behalen. Daarnaast houden de provincies goed in de gaten of bepaalde activiteiten binnen of buiten het gebied geen negatieve effecten hebben op deze doelen in het Swalmdal.

PAS

De natuur in het gebied Swalmdal is gevoelig voor stikstof. Dat geldt voor veel natuurgebieden en daarom is in 2015 het landelijke Programma Aanpak Stikstof – kortweg PAS – in werking getreden. Dit programma moet ervoor zorgen dat de stikstofdepositie in de Natura 2000-gebieden in elk geval tot 2033 daalt. De maatregelen die nodig zijn om dat doel te bereiken, zijn één-op-één overgenomen in het Natura 2000-plan. Een deel van deze maatregelen is al gerealiseerd. Mocht het Programma Aanpak Stikstof toch nog voor grote veranderingen in het Natura 2000-plan zorgen, dan wordt het Natura 2000-plan aangepast.

2.3. Limburgs provinciaal beleid

De Natura 2000-gebieden – zoals Swalmdal – vormen in Limburg de kern van een robuust grensoverschrijdend natuur- en waternetwerk van goede kwaliteit. Dit netwerk levert een bijdrage aan de Limburgse ambitie om de biodiversiteit in stand te houden. Die ambities zijn uitgebreid omschreven in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014 (POL).

Provincie Limburg heeft in een Omgevingsverordening aangegeven welke natuurzones beschermd moeten worden. Alle Natura 2000-gebieden maken deel uit van de Goudgroene natuurzones. Deze zones worden beschermd tegen ontwikkelingen die de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied aantasten.

Zo schrijft Provincie Limburg bijvoorbeeld voor dat veehouderijen hun ammoniakemissie moeten reduceren om zo de stikstofbelasting op Natura 2000-gebieden in Limburg te verminderen. Daarnaast streeft Provincie Limburg naar biologische diversiteit en vermaatschappelijking van natuur. Daarmee wordt bedoeld dat burgers kunnen profiteren van natuur en uitgenodigd worden om bij te dragen aan natuur.

In het provinciale Faunabeheerplan beschrijft Provincie Limburg onder andere hoe wordt omgegaan met (beschermde) dieren die schade veroorzaken. Voor bever is een specifiek faunabeheerplan opgesteld over hoe om te gaan met schade veroorzakende dieren, dit richt zich op met name exemplaren buiten beschermde natuurgebieden. Evenwel kan ook binnen beschermde gebieden in geval van acute en ernstige problemen worden ingegrepen.

2.4. Waterbeleid

De Swalm valt ook onder de Europese Kaderrichtlijn Water. Op basis van de Kaderrichtlijn Water is er voor de Swalm een Waterbeheerplan gemaakt dat is opgenomen in de beleidsplannen van Provincie Limburg en de waterschappen. De doelen en maatregelen uit dat Waterbeheerplan ondersteunen de Natura 2000-doelstelling. De monitoring die plaatsvindt in het kader van het Waterplan biedt belangrijke informatie voor het Natura 2000-plan.

2.5. Gemeentelijk beleid

Het gemeentelijk bestemmingsplan beschrijft wat er met de ruimte mag gebeuren. Voor het Swalmdal is het bestemmingsplan van de gemeente Roermond en Beesel van belang. In deze plannen heeft het gebied voornamelijk de functie *natuur (habitatrichtlijn)*. De bestemmingsplannen staan de realisatie van de Natura 2000-doelen voor het Swalmdal niet in de weg. Bijkomend speelt dat gemeentelijk beleid voor behandeling van riooloverstorten en regenwaterinfiltratie positief uitpakt voor natuur binnen de contour van het Swalmdal.

3. Ecologische analyse

3.1. Hoe ziet het gebied eruit?

Het Natura 2000-gebied Swalmdal ligt in het oosten van Midden-Limburg, even ten noorden van Roermond. De Swalm heeft een totale lengte van circa 43 km en ontspringt in Duitsland ten zuidwesten van Wegberg op korte afstand van de bovenloop van de Niers. In Nederland heeft de Swalm een lengte van 12,2 km. Vanaf de grens met Duitsland stroomt de Swalm vrij af naar de Maas. Het middengedeelte van het gebied ligt ingeklemd tussen de bebouwing van de dorpskern Swalmen. Aan de westzijde van Swalmen stroomt de beek het laagterras van de Maas in en kronkelt via de oude Maasmeanders naar de Donderberg, waar ze uitmondt in de Maas.

In het Swalmdal komen vanzelfsprekend een aantal typen beschermde natuur voor die sterk samen hangen met het natte karakter van het gebied. Zo is het gebied in eerste instantie van belang voor beekbegeleidende bossen. Binnen deze beekbegeleidende bossen is er leefgebied te vinden voor de zeggekorfslak. De ondergroei met verschillende soorten zeggen en grassen is een van oudsher bekend leefgebied. In de Swalm zijn begroeiingen met waterplanten aanwezig, waarvan vlottende waterranonkel een van de kenmerkende soorten is. Verder leven in de beek verschillende soorten vis, waarvan de rivierdonderpad de meest kenmerkende is in het kader van de Habitatrichtlijn. Daarnaast zijn er in de Swalm verschillende territoria van de bever aanwezig, de Swalm geldt als een van de belangrijkste gebieden in Limburg. Tot slot komt er ter hoogte van de Donderberg stroomdalgrasland voor dat wordt beschermd in het kader van dit Natura 2000-plan. Het gaat hier om relatief droge en wat schralere graslanden op een zandige bodem welke gevormd is onder invloed van rivierdynamiek.

Van de afzonderlijke habitattypen binnen het Swalmdal wordt hier een korte omschrijving gegeven.

Beken en rivieren met waterplanten, subtype A met waterranonkels.

Dit habitatype komt voor in de Swalm en is typerend voor snelstromende beektrajecten. In Nederland gold het Swalmdal als een na beste gebied voor dit habitatype, na het Grensmaas gebied. In het Swalmdal bestaat dit habitatype uit begroeiingen met de plantensoort vlottende waterranonkel. Vlottende waterranonkel is een soort van snelstromende wateren die in het algemeen iets voedselrijk en redelijk kalkrijk zijn. Het is een meerjarige plant aangepast aan snelstromende wateren, door de buigzame stengel kan de plant makkelijk met de stroming meebewegen. De bladeren bevinden zich grotendeels onder water, van juni tot augustus steken de witte bloemen boven het water uit. Ten tijde van de aanwijzing (in 2004) was zowat de gehele Swalm begroeid met waterranonkel. Deze situatie geldt als referentie. Vandaag de dag wordt dit habitatype nog maar over een klein beektraject gevonden, het wordt opgedeeld in twee groeiplaatsen aan weerszijden van de oude Rijksweg middenin de dorpskern Swalmen. De staat van instandhouding is slecht. Dit komt met name door een dramatische achteruitgang en een beperkt voorkomen over een klein oppervlakte. Met name de kwaliteit van het beekwater en de verhouding tussen verschillende voedingsstoffen zijn knelpunten hierbij.

**Stroomdalgraslanden*

Het habitatype stroomdalgraslanden is een prioritair habitatype, wat inhoudt dat een wezenlijk areaal van dit type binnen Nederland gevonden wordt en dient te worden beschermd. Stroomdalgrasland omvat een soortenrijke graslandtype met een open vegetatie op droge zandige, voedselarme en matig kalkrijke bodems. Slechts over een klein oppervlakte komt stroomdalgrasland voor binnen het gebied, het betreft de terrasrand ter plaatse van de Donderberg. Vanwege het lage aantal typische soorten, de achteruitgang ter plaatse én de slechts geringe oppervlakte wordt de staat van instandhouding als slecht beoordeeld. In het terrein bij de Donderberg komen nog een aantal typische soorten voor als zacht vetkruid, sikkelklaver en echte kruisdistel. Door verruiging met aanspoelsel, het achterwegen blijven van maai- en afvoerbeheer is het terrein overwoekerd en verbost. Wel is er de afgelopen paar

jaar een vooruitgang geboekt in het wegwerken van achterstallig beheer, middels in het kader van het PAS uitgevoerde maatregelen.

**Vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen*

Dit habitatype wordt verspreid over een groot deel van het Swalmdal gevonden. Het gaat om vochtige bossen die onder invloed van opkwellend grondwater staan. Hierbij gaat het om typische Elzenzegge-Elzenbroekbossen met typische plantensoorten als moeraszegge, bittere veldkers, paarbladig goudveil en gewone dotterbloem. Door de ligging nabij de Peelrandbreuk vindt aanvoer plaats van meer regionaal grondwater dat een meer basenrijk karakter heeft. Hierdoor zijn er plaatselijk bronsystemen aan te treffen met kenmerkende plantensoorten. De best ontwikkelde delen liggen nabij het zwembad en op het deel tussen de N271 en de A73. Het habitatype komt over een oppervlakte van ruim 21 ha voor en is redelijk tot goed ontwikkeld. In algemene zin lijkt de hoeveelheid kwelwater voldoende en is het gebied voor dit habitatype niet verdroogd. Op een aantal plekken is de kwaliteit van het toestromende water wel zorgelijk en worden te hoge gehalten mineralen in het grondwater gemeten. Hierbij gaat het om sulfaat-, fosfaat- en nitraatconcentraties die pleksgewijs te hoge concentraties vertonen. Daar waar de alluviale bossen onder invloed staan van beekwater uit de Swalm is de normoverschrijding met stikstof, fosfaat, koper, nikkel en zink problematisch. Hiervoor ligt de oorzaak hoofdzakelijk in stroomopwaarts gelegen Duitsland waar nog overstorten en effluentlozing plaatsvinden.

Zeggekorfslak

Het leefgebied van de zeggekorfslak omvat twee, mogelijk drie deelgebieden binnen het Salmdal. De zeggekorfslak is een klein landslakje. Hij leeft op planten met een sterke voorkeur voor grote zeggensoorten, met name moeraszegge en in minder mate pluimzegge, maar komt daarnaast soms ook voor op liesgras en riet. De dieren voeden zich met schimmels en algen (roesten) die parasiteren op deze planten. In 2016 is opnieuw het verspreidingsbeeld in het Swalmdal in kaart gebracht. De laatste karteringen gingen tot 2004 en verder terug. In 2016 bleek de soort maar op een beperkt aantal plekken terug te vinden, waarmee een aanmerkelijke teruggang leek te zijn opgetreden. Evenwel was het jaar 2016 een slecht karteringsjaar met de overstromingen in Midden-Limburg in juni van dat jaar. Een mogelijke derde locatie werd daarentegen in zomer 2017 gevonden in het stroomafwaartse deel van de Swalm ter hoogte van de Hoosterhof. De staat van instandhouding in het Swalm lijkt daarmee matig tot slecht, al moeten nieuwe karteringen meer duidelijkheid brengen over de geconstateerde trend.

Rivierdonderpad

De rivierdonderpad is een vissoort die in het gehele stroomgebied van de Swalm voorkomt. De rivierdonderpad is gebonden aan snelstromende beken met veel structurelementen om zich te verstoppen. Met een afwisseling van zandige stukken, grindbanken, boomwortels en takken is de Swalm uitermate geschikt voor rivierdonderpad. Met een goede zuurstofhuishouding en helder water is de Swalm over de gehele lengte prima leefgebied. Eerdere knelpunten als optrekbaarheid zijn verholpen door stuwen passeerbaar te maken voor vissen. Belangrijkste knelpunten die nu nog overblijven zijn een te grote waterdynamiek als gevolg van piekafvoeren en op handen zijnde kolonisatie door en concurrentie met exotische vissoorten als zonnebaars en grondels. Hiervoor moet onderzoek en monitoring een belangrijke vinger aan de pols blijven, om adequaat te kunnen reageren. Met voorgaande kan worden geconcludeerd dat er een gunstige staat van instandhouding is voor de rivierdonderpad.

Bever

De bever is voor zijn leefgebied aangewezen op moerassige delen en directe zone langs de beekloop zelf. Hier graaft hij in de oevers holen en dekt die soms af met takkenhopen waarmee er een burcht

ontstaat. In en langs de Swalm leven zo'n tien á vijftien bevers, in 2016 werd het aantal op twaalf geschat, verspreid over een drietal territoria. Bevers leven van houtachtige planten, waarbij ze de bast gebruiken om te eten, aangevuld met bladeren en wortelstokken. In de zomer wordt het menu aangevuld met waterplanten, kruidachtige en in sommige gevallen met landbouwgewassen als maïs en bieten. Binnen het Swalmdal floreert de bever en heeft hij enkel als knelpunt overmatige verstoring door recreatie. Daarmee is de status van instandhouding gunstig voor deze soort. Buiten de Natura 2000 begrenzing is er voor overlast veroorzakende bevers een passend beheer overeengekomen (zie daarvoor provinciaal beleid uitgewerkt in het Faunabeheerplan Bever).

3.2. Wat is er al gebeurd in het gebied?

Het Swalmdal wordt qua natuurkwaliteit al geruime tijd verbeterd en versterkt. Door Staatsbosbeheer als grootste eigenaar worden verschillende graslanden als natuur beheerd. Door de gemeente Roermond is aan de Bosstraat terrein tot natuur omgevormd. Beide eigenaren hebben daarnaast verschillende delen met opgaand bos in hun beheer. Verschillende initiatieven hebben bijgedragen aan versterken van de ontwikkeling van het gebied, met omvorming van productiebos naar meer standplaatseigen loofhout en het treffen van vernattingmaatregelen.

Door het Waterschap is de stuw ter hoogte van het zwembad Groenewoud aangepast en vervangen door een vistrap die passeerbaar is voor vissen.

3.3. Welke doelen willen we bereiken met dit Natura 2000-plan?

In deze paragraaf worden de concrete doelen beschreven voor de beschermde habitattypen beken en rivieren met waterplanten, stroomdalgraslanden en vochtige alluviale bossen en de beschermde habitatsoorten zeggekorfslak, rivierdonderpad en bever. De doelen zijn erop gericht om de kwaliteit in stand te houden, danwel de oppervlakte te vergroten. Per habitatype of -soort verschillen de doelen, al naar gelang belang of staat van instandhouding. Om die doelen te bereiken, is gekeken naar de ecologische vereisten. Aangezien de omgevingsfactoren niet optimaal zijn, hebben we ook de knelpunten in kaart gebracht.

Huidige en beoogde situatie

In de onderstaande tabel is voor de drie beschermde habitattypen en voor de drie beschermde soorten te zien wat de huidige oppervlakte en kwaliteit is. Het is de bedoeling dat de oppervlakten van de beschermde habitattypen en soorten groter worden en dat de kwaliteit gelijk blijft.

Voor de habitattypen beken en rivieren met waterplanten en stroomdalgraslanden bestaan er zorgen aangezien ze achteruitgaan. Voor de beken en rivieren met waterplanten is er behoudsdoelstelling, voor de stroomdalgraslanden geldt zelfs een uitbreidingsdoelstelling. Enkel voor de kwaliteit van de vochtige alluviale bossen bestaan niet zo'n grote zorgen. De kwaliteit en de oppervlakte moeten weliswaar verbeteren maar over het algemeen is de trend niet negatief.

Voor de verschillende habitatsoorten geldt achtereenvolgens dat er met name voor de zeggekorfslak zorgen zijn. Voor rivierdonderpad is dat minder het geval. De bever doet het ook in het Swalmdal goed, net als in de rest van de provincie Limburg. Ten aanzien van de zeggekorfslak mag de situatie niet verslechteren aangezien behoud de doelstelling is. Evenwel lijkt de soort in het gebied Swalmdal iets achteruitgegaan op de bekende vindplaatsen. Daarentegen staat dat een nieuwe vindplaats bekend is geworden. Deze beheerplanperiode zal door opvolgende monitoring duidelijk moeten worden of de populatie op deze nieuwe plek bestendig is.

Tabel 3.1 Instandhoudingsdoelstellingen en situatie Swalmdal

Habitatype / -soort		Huidige situatie		Doel opp.	Doel kwaliteit	Doel populatie	Landelijke staat van instandhouding	Trend
		Opp. (ha)	Kwaliteit					
Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	H3260A	0,6	slecht	=	=	n.v.t.	-	-
Stroomdalgraslanden	H6120	0,17	slecht	>	>	n.v.t.	--	-
Vochtige alluviale bossen (beek-begeleidende bossen)	H91E0C	21,2	matig/goed	>	>	n.v.t.	-	=
Zeggekorfslak	H1016	8	matig/goed	=	=	=	--	=
Rivierdonderpad	H1163	8,1	goed	=	=	=	-	=
Bever	H1337	105	goed	=	=	>	-	>

De huidige locaties van de verschillende habitatypes en leefgebiedenkaarten zijn terug te vinden in de bijlages.

3.4. Waar lopen we nog tegen aan?

In het gebied Swalmdal hebben de habitatypes en soorten te kampen met knelpunten. Deze knelpunten moeten samen met de nog aanwezige kennisleemten worden aangepakt om de gestelde doelen te kunnen bereiken. Tabel 3.2 toont een overzicht van de knelpunten en kennisleemten. Onder de tabel volgt een korte omschrijving.

Tabel 3.2 Overzicht knelpunten en kennisleemte voor Natura 2000-doelen Swalmdal

	Knelpunt	Habitatype			Soort		
		H3260A	H6120	H91E0C	H1016	H1163	H1337
		Beken en rivieren met waterplanten	Stroomdal graslanden	Vochtige alluviale bossen	Zeggekorfslak	Rivierdonderpad	Bever
K1	Stikstofdepositie		X	X	X		
K2	Verzuring		X	X	X		
K3	Vermesting		X	X	X		
K4	Beheer		X		X		
K5	Vervuiling		X				
K7	Waterkwaliteit	X		X	X		
K8	Verruiging			X			
K9	Hoge waterstanden				X		
K10	Verstoring						X
K11	Fragmentatie		X				
K12	Veranderende dynamiek Swalm					X	
Leemte							
L1	Herstel natuurlijke rivierdynamiek		X				
L2	Kennisleemte oorzaak achteruitgang habitatype	X		X			

Knelpunt 1 Stikstofdepositie

Overmatige stikstofdepositie is een knelpunt voor de habitattypen stroomdalgraslanden, vochtige alluviale bossen en het leefgebied van de zeggekorfslak. Voor met name het habitatype stroomdalgraslanden is sprake van een matige overbelasting van stikstofdepositie. Voor de alluviale bossen is het knelpunt minder groot. Een verhoogde stikstofdepositie tot gevolg dat vergrassing en struweelvorming sneller optreedt. In de alluviale bossen is verruiging en overgroeiing van de moeraszeggevegetatie in de ondergroei een knelpunt dat doorwerkt op het voorkomen van zeggekorfslak.

Knelpunt 2 Verzuring

Bodemverzuring speelt als knelpunt respectievelijk voor stroomdalgraslanden en het habitatype vochtige alluviale bossen. De kieming van basen- of kalkminnende soorten wordt door verzuring vermindert en concurrentiekrachtige soorten grassen vervilten de vegetatiemat. In een meer natuurlijk systeem zou daarnaast door periodieke aanvoer middels overstroming kalkrijk zandig materiaal worden aangevoerd waardoor nieuwe vestigingsplekken voor stroomdalplanten ontstaan. Verzuring speelt daarnaast in een iets andere vorm voor de vochtige alluviale bossen, en daarmee ook voor het leefgebied van de zeggekorfslak, door verminderde aanvoer van basenrijke kwel in bodemvocht. In het Swalmdal is verdroging ogenschijnlijk nog geen probleem maar met de verminderde aanvoer van de kwel vindt beperkte toestroom van basen plaats terwijl wél hogere sulfaat, nitraat en fosfaatconcentraties worden gemeten. Nader onderzoek in deze beheerplanperiode brengt hydrologische knelpunten verder in beeld.

Knelpunt 3 Vermesting

Vermestende effecten, waardoor stikstofminnende soorten de overhand krijgen en de vegetatie overwoekerd en eenvormiger wordt zijn een belangrijk knelpunt voor de stroomdalgraslanden rond de Donderberg. De afname van kwaliteit uit zich vooral in een toename van grassen en brandnetelruigte. In het habitatype vochtige alluviale bossen speelt vermisting eveneens een rol. Riooloverstorten en vervuild landbouwwater zijn voor de probleemstoffen sulfaat en fosfaat belangrijke bronnen.

Knelpunt 4 Beheer

Achterstallig of ontoereikend beheer speelt met name voor het habitatype stroomdalgraslanden. Doordat jarenlang adequaat beheer uitbleef is de kwaliteit van de vegetatie teruggelopen. Intensiever maai- en afvoerbeheer en begrazingsbeheer maakt dat verruiging met struweel en hindersoorten als springbalsemien wordt teruggedrongen ten faveure van het stroomdalgrasland. Dit speelt in de smalle zone tussen de Donderberg en de oude Maasmeander. Iets ten noorden van de Hoosterhof is een uitbreidingslocatie gevonden waarmee middels aanvullende beheermaatregelen het areaal stroomdalgrasland wordt vergroot. Ter plaatse van de Donderberg dient het begrazingsgebied nog aangepast te worden om een ruimer areaal stroomdalgrasland adequaat te kunnen beheren.

Knelpunt 5 Vervuiling

Een terugkerend probleem is het aanspoelen en de ophoping van drijfvuil vanuit de Maas dat bij hoog water achterblijft nabij het habitatype stroomdalgrasland. Aan de voet van de terrasrand rond de Donderberg spoelt veel drijfvuil aan. Stelselmatig opruimen blijft op deze plek een zware opgave maar noodzakelijke manier om het beheer in de vingers te houden.

Knelpunt 7 Waterkwaliteit

Als knelpunt op de waterkwaliteit zijn een aantal verschillende oorzaken aan te wijzen. Als eerste is met name de hoge nitraatlast in het aangevoerde oppervlaktewater het belangrijkste te noemen knelpunt. Voor het habitatype beken en rivieren met waterplanten is nader onderzocht welke factoren meest wezenlijk van invloed zijn op de dramatische achteruitgang van waterranonkel in de Swalm. Met name de onbalans tussen de verschillende voedingsstoffen is een knelpunt voor de kenmerkende vlottende waterranonkel.

Het water van de Swalm dat periodiek de vochtige alluviale bossen overstroomt is redelijk voedselrijk en verbetering van de waterkwaliteit zou de kwaliteit van deze bossen ten goede komen. Daarnaast

zijn de vochtige alluviale bossen nog meer afhankelijk van toestromend kwelwater. Hiervan is de kwaliteit lokaal met normoverschrijding van nitraat, fosfaat en sulfaat een knelpunt.

Riooloverstorten kunnen de kwaliteit van het water van de Swalm aantasten. Bij inundatie van de Vochtige alluviale bossen stroomafwaarts van de provinciale weg vormen riooloverstorten een knelpunt. Mogelijk hangt hiermee de achteruitgang van zeggekorfslak samen.

Knelpunt 8 Verruiging

Het stroomafwaartse deel van de Swalm gelegen westelijk van de A73 staat bij tijd en wijle onder invloed van hoogwater in de Maas. Hierdoor kan de Swalm onvoldoende afwateren en staat het habitatype vochtige alluviale bossen onder water. In de ondergroei nemen daardoor plantensoorten als grote brandnetel, riet en reuzenbalsemien de overhand.

Knelpunt 9 Hoge waterstanden

In samenhang met het hiervoor benoemde knelpunt is het overstromen een fysieke bedreiging voor de zeggekorfslak. De zeggekorfslak is namelijk een longslak en kan dus niet overleven bij langdurige overstroming van zijn leefgebied. Met name in de jaren 2014 en 2016 traden grote en langdurige zomeroverstromingen op welke mogelijk hebben bijgedragen aan de achteruitgang van deze slak.

Knelpunt 10 Verstoring

De bever is gevoelig voor verstoring rond de burchten. Gelet op het veelvuldig voorkomen van de bever en de positieve trend lijkt dit van minder groot belang. Lokaal treden er met recreanten in de schemer knelpunten op.

Knelpunt 11 Fragmentatie

De huidige oppervlakte van het habitatype stroomdalgraslanden is zeer beperkt. Dit is een belangrijk knelpunt. Daarnaast maakt de geïsoleerde ligging van de Donderberg dat het habitatype aldaar extra gevoelig is voor lokaal uitsterven van karakteristieke soorten. Er zijn nauwelijks plekken in het Maasdal voorhanden waar het habitatype vergelijkbaar is ontwikkeld.

Knelpunt 12 Veranderende dynamiek Swalm

Het leefgebied van de rivierdonderpad staat onder invloed van de versterkte dynamiek in de beek. Bedreigingen voor de rivierdonderpad zijn waterverontreiniging en veranderingen in de toegenomen dynamiek van de beek. Zandtransporten en afdekken van geschikte bodemstructuren hebben plaatsgevonden. Hierdoor neemt de verscheidenheid aan bodemstructuur en daarmee de geschiktheid van het leefgebied voor de rivierdonderpad, af.

Leemte 1 Herstel natuurlijke rivierdynamiek

Voor het habitatype stroomdalgraslanden is dynamiek van de rivier van levensbelang. Eerder is geconstateerd dat na de hoogwaters van 1993 en 1995 lokaal verbetering van natuurkwaliteit optrad. Stroomdalgrasland floreert op aangevoerde kalkrijkere zandige afzettingen. Onduidelijk is of er in de toekomst nog van deze dynamiek mag worden uitgegaan, mede in het licht van de betere hoogwaterbescherming en het deltaplan grote rivieren.

Leemte 2 Kennisleemte oorzaak achteruitgang habitatype

Voor het habitatype beken en rivieren met waterplanten is een onderzoek uitgevoerd naar de dramatische achteruitgang van de vlottende waterranonkel. Een aantal oorzaken kan worden uitgesloten maar voor deze plantensoort blijft een aantal onduidelijkheden bestaan. Met name de onbalans tussen de verschillende voedingsstoffen lijkt een probleem. Middels een veldproef en vergelijkend laboratoriumonderzoek zou nagegaan moeten worden wat de bepalende en kritische factoren zijn.

4. Welke resultaten realiseren we?

Zoals u in het vorige hoofdstuk kon lezen, richt het Natura2000-plan zich op het in stand houden van de kwaliteit van het habitattype beken en rivieren met waterplanten en vergroten van de oppervlakte en het verbeteren van de kwaliteit van de beide habitattypen stroomdalgraslanden en vochtige alluviale bossen. Daarnaast moeten de populaties van zeggekorfslak, rivierdonderpad en bever ten minste op niveau behouden worden. Daarmee levert het gebied een wezenlijke bijdrage aan landelijke doelstellingen.

De Swalm is één van de twee “natuurlijke” terrasbeken in het beheersgebied van Waterschap Limburg. Het beekdal is grotendeels natuurlijk en stroomt hoofdzakelijk door bosgebied. De morfologie van de beek zorgt voor diversiteit in stroomsnelheid, afvoer en waterstand. Het systeem van de Swalm is voor Midden-Limburgse begrippen snelstromend en heeft een snelle reactie op gevallen neerslag. Vanuit de kernopgaven ligt voor het Swalmdal de nadruk op de beekgebonden habitattypen en soorten. Voor het realiseren van de kernopgaven is het dan ook belangrijk dat de huidige morfologie van de Swalm behouden blijft. Van de landelijke kernopgaven zijn voor de Swalm tweeërlei zaken van toepassing:

- herstel beeklopen met natuurlijke morfologie, dynamiek en waterkwaliteit, op landschapsschaal, onder andere ten behoeve van rivierdonderpad;
- herstel kwaliteit en vergroting areaal vochtige alluviale bossen mede voor het behoud van leefgebied zeggekorfslak.

Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)

Voor het type beken en rivieren met waterplanten ligt de nadruk op behoud en ontwikkeling van de waterranonkelvegetatie. Het habitattype wordt maar over een kleine oppervlakte (0,6ha) gevonden, dit terwijl ten tijde van de aanwijzing het type veelvuldig voorkwam. Om duurzaam en levensvatbaar voor te komen in de Swalm moet het habitattype over zo'n 5 tot 8ha terug ontwikkeld worden. In 2004 was het habitattype nog over zo'n 10,4ha aanwezig.

Stroomdalgraslanden

Het habitattype stroomdalgraslanden is binnen het Swalmdal slechts aanwezig in 0,17ha. Het is een prioritair habitattype wat maakt dat er extra verantwoordelijkheid geldt. De landelijke staat van instandhouding is ronduit slecht (zeer ongunstig). Vanwege de stikstofgevoeligheid en de smalle verspreidingszone langs de Donderberg is uitbreiding noodzakelijk. Middels PAS-maatregelen en toegespitst beheer moet deze trend gekeerd worden. De eerste resultaten lijken daarvoor hoopvol. Er wordt gewerkt aan een trapsgewijze uitbreiding ter plaatse, binnen de nu en zes jaar een verdubbeling en in de volgende beheerplanperiode een uitbreiding naar minstens 0,5 ha tot 1ha. De verwerving en inrichting van deze gronden in het kader van het provinciale natuurnetwerk heeft anno 2018 prioriteit gekregen; overigens liggen er in en rond het Natura2000-gebied Swalmdal nog een aantal andere op termijn te verwerven / voor natuurdoelen in te richten Goudgroene gronden.

Vochtige alluviale bossen (beek-begeleidende bossen)

Het tweede prioritaire habitattype in het Swalmdal is een habitattype aanwezig over zo'n ruime 21ha aanwezig. Binnen het Swalmdal wordt de kwaliteit als matig tot goed beoordeeld. Het type komt als beekbegeleidende elzenbroekbossen voor. Landelijk is uitbreiding van dit type gewenst. Voor het Swalmdal wordt in eerste instantie ingezet op verbetering van kwaliteit, in de volgende beheerplanperiode wordt naar een uitbreiding tot 25ha toegewerkt. Kwaliteitsverbetering wordt bereikt door eutrofiering te verminderen en kwelwater beter te benutten. Hiermee wordt beter ontwikkelde ondergroei met moeraszegge gerealiseerd.

Zeggekorfslak

De zeggekorfslak is als soort aangewezen voor het Swalmdal en komt hier binnen de elzenbroekbossen voor. Verspreidt over het gebied kwam ze voor in een aantal losliggende deelpopulaties. Onderzoek in 2016 bracht een aanmerkelijk kleinere verspreiding aan het licht. Voor de zeggekorfslak geldt een behoudsdoelstelling. De belangrijkste maatregelen die moeten worden getroffen voor de vochtige alluviale bossen wordt ook het leefgebied van de zeggekorfslak verbeterd.

Rivierdonderpad

De beekloop van de Swalm herbergt een duurzame populatie rivierdonderpad. Over ruim 8,1ha is er leefgebied voor deze vissoort, wat zich in feite over de gehele beekloop uitstrekt. Het voorkomen van de soort wordt als gunstig beoordeeld, er geldt dan ook enkel een behoudsdoelstelling voor deze soort. Landelijk gaat de soort met name in de grote rivieren achteruit door een toegenomen concurrentie van exotische grondsoorten. Binnen de Swalm kan de soort in stand gehouden worden door behoud van de natuurlijke beekmorfologie met zand- en grindbanken, omgevallen bomen en afwisselende stromingsdynamiek.

Bever

Voor de bever geldt eveneens dat nagenoeg de gehele Swalm geschikt leefgebied vormt. De soort gaat vooruit en er zijn geen aanwijzingen dat de kwaliteit van het leefgebied of de omvang ervan minder is geworden. Voor deze soort geldt een behoudsdoelstelling, waaraan eenvoudigweg kan worden voldaan.

4.1. Uitbreiding oppervlakte

In onderstaande tabel vindt u de uitbreidingsdoelen voor het Natura 2000-gebied Swalmdal. In de bijlage vindt u de kaart met geplande uitbreidingen. Het is moeilijk in te schatten of die uitbreidingen zich in de komende zes jaar daadwerkelijk ontwikkelen tot het gehoopte habitatype. Dat zal de komende jaren goed gemonitord moeten worden. Dankzij de geplande uitbreiding komt het areaal stroomdalgrasland binnen veilige marges. Voor het habitatype vochtige alluviale bossen wordt een kwaliteitsuitbreiding nagestreefd. Voor het andere beschermde habitatype en -soorten is de huidige oppervlakte plus de op middellange termijn geplande uitbreiding voldoende om de doelen te bereiken. Voor bever geldt dat deze met de bezetting van nagenoeg de gehele beekloop geen uitbreiding meer hoeft te worden nagestreefd.

Tabel 4.1 Instandhoudingsdoelen Swalmdal

Habitatype	Huidige situatie			Doel opp. habitatype / omvang leefgebied	Doel kwaliteit	Doel populatie	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage*
	Opp. (ha)	Kwaliteit	Trend >: positief =: stabiel -: negatief					
Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	0,6	slecht	-	=	=	n.v.t.	Matig gunstig	2-5%
Stroomdalgraslanden	0,17	slecht	-	>	>	n.v.t.	Zeer ongunstig	<2%
Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidend)	21,2	matig/goed	=	>	>	n.v.t.	Matig gunstig	<2%
Zeggekorfslak	8	matig/goed	=	=	=	=	Zeer ongunstig	<2%
Rivierdonderpad	8,1	goed	=	=	=	=	Matig gunstig	Onbekend
Bever	105	goed	>	=	=	>	Matig gunstig	<2%

4.2. Instandhouding kwaliteit

Een goed ontwikkelde leefomgeving voldoet aan drie kwaliteitseisen, namelijk de juiste abiotische randvoorwaarden, de aanwezigheid van typische soorten en de kenmerken van een goede structuur en functie. Het Natura 2000-gebied Swalmdal omvat een karakteristieke Midden-Limburgse beekloop die ecologisch zeer waardevol is. Door zijn natuurlijke stromingsdynamiek met vrije meandering, grind- en zandbanken en omgevallen bomen is de kwaliteit voor verschillende habitattypen en soorten al gewaarborgd. Uit de ondergrond opborrelend kwelwater is schoon waarmee ook de kwaliteit voor zeggekorfslak lijkt gewaarborgd.

Als maatregelen ter bevordering van de kwaliteit zijn acties nodig voor stroomdalgraslanden en de beekbegeleidende bossen. Tijdens de uitvoering van dit Natura2000-plan zijn maatregelen nodig voor de zandige schrale stroomdalgraslanden, dit zijn met name beheermaatregelen. Maatregelen voor de kwaliteit van de beekbegeleidende bossen richten zich op het behoud van waardevolle kwelvegetaties in de ondergroei met moeraszegge als belangrijke waardplant voor zeggekorfslak. Om de achteruitgang van de vlottende waterranonkel te keren, als kensoort voor de beken en rivieren met waterplanten, wordt de waterkwaliteit nader onderzocht en mogelijkheden voor verbetering verkend.

Monitoring moet de komende zes jaar uitwijzen of de beoogde uitbreiding gehaald wordt. Periodiek beheer is nodig om de kwaliteit te behouden. De kwaliteitsdoelstellingen zijn met gerichte maatregelen grotendeels binnen begrenzing te treffen. Op waterkwaliteit ingrijpende maatregelen worden in breder verband, grensoverschrijdend en met het Waterschap Limburg verder uitgewerkt,

4.3. Mogelijke oplossingen knelpunten

De herstelmaatregelen die met de invoering van de PAS zijn getroffen, moeten het mogelijk maken om de verschillende knelpunten gericht aan te pakken en op te lossen. Een aantal (grond-) waterafhankelijke knelpunten moet grensoverschrijdend en in samenspraak met Waterschap Limburg worden aangepakt.

Rivierdynamiek en wegwerken beheerachterstand

De Donderberg staat van oudsher onder invloed van rivierdynamiek bij hoogwaters op de Maas. Voor dit gegeven is de plek overgeleverd aan niet beheersbare omstandigheden. Wél kan er gezorgd worden voor risicospreiding van het aanwezige stroomdalgrasland door dit op ruimere schaal voor te laten komen. Door aanvullend beheer wordt ook met hoogwaters aangevoerde drijfvuil opgeruimd, dit blijft ook noodzakelijk. Een tweede locatie voor stroomdalgrasland wordt ingericht ten noorden van de Hoosterhof of de hier gelegen steile terrasrand.

Verbetering beekwater

De kenmerkende plantensoort vlottende waterranonkel komt nog maar op een paar kleine plekjes voor in de Swalm. De kenmerkende plantensoort voor het habitatype beken en rivieren met waterplanten wordt bedreigd door de mineralensamenstelling in het water. Oplossingen liggen hiervoor in de grensoverschrijdende aanpak. Experimentele maatregelen in het veld moeten uitwijzen welke knelpunten het zwaarst wegen en hoe deze vervolgens zijn aan te pakken.

Verbetering grondwater

De toestroom van opborrelend kwelwater moet versterkt worden, daarbij moet de kwaliteit verbeteren. Nu nog krijgt het grondwater te veel mineralen toegevoegd waardoor de kwaliteit van de elzenbroekbossen af is genomen. Herstel is nodig door in ruimere zin het intrekgebied in kaart te brengen, waarmee gerichte bronmaatregelen zijn te treffen. Hiermee wordt niet alleen de kwaliteit van de beekbegeleidende bossen verbeterd, ook neemt het leefgebied van zeggekorfslak daarmee toe. Verder kan het leefgebied van zeggekorfslak worden verbeterd door het beheer lokaal aan te passen en kleinschalige kapmaatregelen in bossen te treffen.

De overige soorten, rivierdonderpad en bever, kunnen afdoende beschermd worden vermits de kwaliteit al voor de overige habitattypen zal verbeteren. Deze soorten liften in dat kielzog mee.

4.4. Toekomstbeeld en uitwerking instandhoudingsdoelen

De focus in het Swalmdal ligt op het behouden van het natuurlijke beekarakter van de Swalm zelf. Veel van de voorkomende soorten, en habitattypen zijn afhankelijk van de speciale beekmorfologie met zijn kronkelende loop, zandbanken en steile oevers, omgevallen bomen en stroomversnellingen. Daarnaast zijn de droge schrale graslanden bij de Donderberg van belang en moet voor de natte broekbossen voldoende schoon kwelwater tot het gebied doordringen.

Droge graslanden bij Donderberg

Het stroomdalgrasland op de Donderberg wordt verbeterd door verruiging van de vegetatie tegen te gaan. Door passend beheer van maaien en afvoeren wordt ruigte afgevoerd en gaat de kwaliteit vooruit. Op één extra plek binnen het Swalmdal wordt begonnen aan de ontwikkeling van een nieuwe groeiplaats voor stroomdalgrasland. Noordelijk van de Hoosterhof is hiervoor een kansrijke locatie gevonden. Door te plaggen en vervolgens plantenzaden met hooi op te brengen kan hier een nieuwe groeiplaats ontstaan.

Water in de Swalm

Voor beken en rivieren met waterplanten, voor de bever en rivierdonderpad is de Swalm van groot belang. Op basis van experimentele terugplaatsingen van de vlottende waterranonkel wordt bepaald welke factoren in de Swalm van belang zijn voor het voorkomen van deze soort. Door het juist sturen op deze factoren vormt de Swalm weer een geschikte beekloop voor deze watervegetatie. Op de lange termijn moet het habitatype weer verspreid over de hele Swalm aanwezig zijn.

De bever heeft nu geen actieve beschermingsmaatregelen aangezien deze soort al op zijn mogelijke territoria present is. Voor de rivierdonderpad worden geen specifieke beheermaatregelen voorgesteld. Het voorkomen van exotische vissoorten wordt opgevolgd om te bezien of er geen concurrentie met rivierdonderpad plaats vindt.

Bossen in middenloop Swalm

De kwaliteit van de vochtige beekbegeleidende bossen langs de Swalm dient te worden verbeterd. Oorzaken waar de knelpunten precies vandaan komen moet met onderzoek in kaart worden gebracht. Hiermee worden maatregelen gericht bepaald waarmee de kwaliteit van de broekbossen kan worden verbeterd. Met het verbeteren van deze loofbossen, en verbeteren van verruigde elzenbroekbossen wordt ook het leefgebied van zeggekorfslak opgeknapt.

Tabel 4.2 Uitwerking instandhoudingsdoelen

Habitatype	Huidige situatie		Doel 1 ^e beheerplanperiode			Doelrealisatie
	Opp. (ha)	Kwali-teit	Opp. (ha)	Kwali-teit	Popu-latie	
Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	0,6	slecht	5	>	n.v.t.	Gehele Swalm is potentieel geschikt voor dit habitatype. Herstel niveau 2004.
Stroomdalgraslanden	0,17	slecht	0,2 – 0,3	>	n.v.t.	Uitbreiding is beperkt (abiotische factoren beperken locaties) door beheer (begrazing, plaggen) uitbreiding mogelijk.
Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	21,2	matig/goed	21,2	>	n.v.t.	Eerste focus ligt op kwaliteitsverbetering Koppelen aan leefgebied van zeggekorfslak.
Zeggekorfslak	8	matig	8	=	=	Leefgebied wordt verbeterd en hersteld door kwaliteitsverbetering van de vochtige alluviale bossen.
Rivierdonderpad	8,1	goed	8,1	=	=	Huidige populatie omvang is laag maar stabiel. Behouden van morfologie van de Swalm. Bedreiging bestaat uit mogelijke toename van exoten, hiervoor extra monitoring uitvoeren.
Bever	105	goed	105	=	2 -3 territoria	Doel reeds gehaald. Behoud waarborgen door soortbescherming.

5. Wat gaan we doen om die doelen te bereiken?

Voor het Swalmdal is van belang dat er rond het thema water een aantal zaken verbeteren, zowel in kwaliteitsopzicht als ook het kwantitatieve probleem. Dit houdt in dat de mineralenhuishouding in het beekwater moet verbeteren, dat er minder vervuilende stoffen in grondwater mogen zitten en dat de hoeveelheid kwelwater moet toenemen, een vermindering van de piekbelasting met riooloverstorten en meer infiltratie van regenwater zodat het grondwater ook wordt aangevuld. Om de precieze locaties van knelpunten en benodigde maatregelen duidelijk te krijgen doen we in deze beheerplanperiode (2018-2023) nog nader onderzoek naar een paar aspecten. Binnen deze beheerplanperiode worden ook al een groot aantal PAS-maatregelen getroffen waarvan een kwaliteitsverbetering wordt verwacht. De effecten van getroffen maatregelen monitoren we zodat we ook de effectiviteit opvolgen en waar nodig maatregelen bijstellen. Anno 2018 wordt er in het Swalmdal binnen het beleid voor de realisatie van de Goudgroene natuur in Limburg prioriteit gegeven aan de verwerving en inrichting van de locatie voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het stroomdalgrasland; de realisatie op termijn van de overige nog niet verworven Goudgroene terreinen in en nabij het Natura2000-gebied ondersteunt de Natura2000-doelstellingen.

5.1. Maatregelen om de kwaliteit in stand te houden

Maatregelen beken en rivieren met waterplanten.

Voor het habitatype beken en rivieren met waterplanten moet nog concreter onderzocht worden wat de bedreigende factor is die de achteruitgang van de vlottende waterranonkel veroorzaakt. Middels een veldproef en vergelijkend lab-onderzoek kunnen factoren van invloed uitgesloten worden. Met name de onbalans tussen verschillende voedingsstoffen moet hierbij onderzocht worden. Dit leidt ons tot concrete maatregelen die genomen moeten worden voor herstel.

Maatregelen stroomdalgraslanden

Het intensiveren en continueren van het te voeren beheer voor stroomdalgraslanden is dringend nodig. In eerste instantie zijn maatregelen gericht op het afvoeren van teveel aan voedingsstoffen. Dit gebeurt door het kleinschalige plaggen, maaien en afvoeren van vegetatie en opvolgend begrazen van de schrale drogere stroomdalgraslanden. Eerste proefmaatregelen hiervoor hebben in kader van PAS-maatregelen al uitvoering gevonden. Lokaal wordt bosopslag teruggezet om minder invangen van drijfvuil te bewerkstelligen. Het afvoeren van drijfvuil is ook een maatregel gericht op het schraal houden van bodem en bijbehorende vegetatie. Langs de terrasrand van de Donderberg wordt houtige vegetatie teruggezet om meer licht warmere omstandigheden op de standplaats te krijgen. Tot slot zijn als extra maatregelen opgenomen de ontwikkeling van een tweede locatie met de bijbehorende plantensoorten en goed ontwikkelde vegetatie; anno 2018 wordt prioriteit gegeven aan de verwerving en inrichting van deze uitbreiding van het stroomdalgrasland. Dit is nodig om het huidige beperkte voorkomen te vergroten en risico's te spreiden over meerdere locaties.

Maatregelen vochtige beekbegeleidende bossen

Voor vochtige beekbegeleidende bossen zijn maatregelen geformuleerd die in eerste instantie op de samenstelling van de oppervlaktewaterkwaliteit ingrijpen. Om te zorgen dat er minder riooloverstorten de beekbegeleidende bossen belasten met vervuild water moeten deze worden afgekoppeld van lozingen op de Swalm. De overstroming met rioolwater kan verder teruggebracht worden door meer regenwater in de bodem te infiltreren, het gemeentelijke rioleringsbeleid voorziet ook hierin. Maatregelen die nodig zijn voor de hoeveelheid grondwater dienen beter te worden gelokaliseerd. Wel weten we dat de kwaliteit van de beekbegeleidende en broekbossen negatief beïnvloed wordt door vervuilende stoffen in het grondwater. Onduidelijk is waar hiervoor de precieze oorzaak moet worden

gezocht. Daarom doen we nader onderzoek naar de lokale hydrologie en waar we maatregelen gaan treffen.

Zeggekorfslak

De recent geconstateerde achteruitgang maakt dat er maatregelen noodzakelijk zijn voor de zeggekorfslak. Voor de zeggekorfslak moeten er maatregelen worden getroffen die ingrijpen op de wateroverlast in het gebied. Nader hydrologisch onderzoek moet ons nog leren welke factoren precies van invloed zijn op de kwaliteit van het leefgebied via grond- en beekwater. De waterkwaliteit in het oppervlaktewater wordt met name beïnvloed door riooloverstorten. Verder worden voor de zeggekorfslak een aantal maatregelen getroffen in het beheer. Er worden onder meer kleinschalige kapmaatregelen uitgevoerd om het bos iets opener te maken.

Rivierdonderpad

Vanwege het huidig vlakdekkend voorkomen van de rivierdonderpad verspreid over de gehele Swalm zijn er momenteel geen maatregelen opgenomen. Belangrijk blijft voor deze soort om vinger aan de pols te houden voor wat betreft concurrentie door exotische vissoorten. Middels monitoring gezamenlijk met het Waterschap wordt de visstand steekproefsgewijs onderzocht. De huidige vorm van de Swalm met dood hout, grind- en zandbanken, stroomversnellingen en luwe plekken mag niet door netheidsprincipes van overmatig beheer opgeruimd worden.

Bever

Voor de bever geldt in feite eveneens de situatie dat deze nu geen extra beschermende maatregelen behoeft. Er zal enkel gewaakt moeten worden voor overmatige verstoring, dit lijkt nu niet het geval te zijn in het Swalmdal.

Tabel 5.1 Natura 2000-instandhoudingsmaatregelen voor Swalmdal

	Knelpunt	Omschrijving maatregel	PAS Vast- gesteld	PAS Aanvul- lend	N2000- plan
L3	Kennisleemte oorzaak achteruitgang habitatype	Uitvoeren experiment terugplaatsen vlottende waterranonkel Uitvoeren laboratoriumstudie naar chemische omstandigheden vlottende waterranonkel			X X
K2 en K3	Verzuring en vermesting	Maai- en afvoerbeheer Na-beweiding	X X		
K4	Ontoereikend regulier beheer	- Onder juist beheer brengen van stroomdalgraslanden - Opruimen vuil en verwijderen bosopslag - Maai- en afvoerbeheer - Nabeweiding - Jaarrond begrazing - Verwerven houtwal - Verwijderen bosopslag houtwal - Uitbreiden begrazing	X X X X		X X X
K5	Vervuiling	- Opruimen vuil en verwijderen bosopslag	X		
K11	Isolatie	- Kleinschalig plaggen - Opbrengen maaisel			X X
K3 /K8	Vermesting en verruiging	- Terugdringen van rioolozingen - Afkoppelen riooloverstorten	X X		
K7	Hydrologie, waterkwaliteit	- Onderzoek naar lokale hydrologie - Maatregelen voortkomend uit onderzoek hydrologie - Terugdringen van rioolozingen - Afkoppelen riooloverstorten	X X X	X	

5.2. Monitoringsmaatregelen

Om te bepalen in welke mate natuurdoelen zijn gehaald is monitoring noodzakelijk. Daarbij wordt het voorkomen en de vooruit- of achteruitgang van planten en diersoorten onderzocht. Enerzijds gebeurt dit in het kader van de PAS-monitoringssystematiek. Anderzijds zijn er vanuit het Natura2000-plan andere zaken die nader onderzocht worden. De PAS-monitoring is daarbij namelijk niet allesomvattend qua systematiek.

Voor de monitoringssystematiek sluiten we aan bij bestaande initiatieven vanuit waterdoelen bij hetgeen het Waterschap al onderzoekt. Met name voor de waterkwaliteit en het voorkomen van beschermde vissoorten wordt samengewerkt met Waterschap Limburg. Vegetatie en plantensoorten wordt deels uitgevoerd door Staatsbosbeheer, hiervoor werken we samen aan een dekkende kartering. Eigenstandig onderzoek moet worden uitgevoerd voor de zeggekorfslak, vegetatiegegevens en hydrologie waarvoor de provincie zelf aan de lat staat.

5.3. Communicatiemaatregelen

Om het draagvlak te vergroten voor en de naamsbekendheid van Natura 2000 te versterken worden maatregelen op het vlak van communicatie mogelijk gemaakt. Hierbij valt te denken aan informatiedagen, presentaties, excursies en het plaatsen van Natura 2000-welkomstborden waarop het logo, de gebiedsnaam en de kernboodschap van Natura 2000 geprojecteerd zijn.

5.4. Maatregelen toezicht en handhaving

Handhaving en preventief toezicht zijn een belangrijke maatregel om de aangewezen habitattypen en soorten te beschermen. Gebruik van het gebied dat de natuurdoelen schaadt moet worden tegengegaan, aangepast of anderszins worden gereguleerd. Het is gewenst dat er bij handhaving specifieke aandacht is voor overtredingen die de Natura 2000-waarden aantasten (denk aan loslopende honden of betreding van Swalmoevers buiten de paden). Naast geplande handhavingsprioriteiten reageren de handhavers op handhavingsverzoeken of meldingen. Vanwege de aard van de handhavingsprioriteit ligt de verantwoordelijkheid voor de feitelijke handhaving bij Staatsbosbeheer, gemeente Roermond en de Groene Brigade.

In het Natura2000-plan staat hoe de instandhoudingsdoelen gerealiseerd worden. Behalve door maatregelen is dat door regulering van projecten en activiteiten die een significant negatief effect hebben op de Natura 2000-doelen. Regels zijn alleen effectief als er toezicht is op de naleving en er ook handhaving plaatsvindt. Mocht u vermoeden dat er activiteiten plaatsvinden die strijdig zijn met dit Natura2000-plan, dan kunt u dit melden bij de milieuklachtentelefoon van Provincie Limburg.

5.5. Welke gevolgen hebben de maatregelen voor de omgeving?

In de hiervoor staande paragrafen werd beschreven welke maatregelen genomen worden om de natuurdoelen te halen. In deze paragraaf wordt kort verwoord wat de belangrijkste sociaal-economische gevolgen van deze maatregelen zijn voor de gebruikers van het gebied. De verschillende maatregelen (waaronder die in het PAS) zijn een afweging tussen ecologisch herstel en ruimte voor economische ontwikkelingen. Hierin is een balans gevonden tussen natuur en economie.

Hydrologie

De watergerelateerde maatregelen hebben hoofdzakelijk invloed binnen het gebied zelf. Ook van buiten het gebied te treffen maatregelen werken positief door op het Natura2000 gebied. Zo worden in stedelijk gebied maatregelen voor het infiltreren van regenwater getroffen, deze werken positief door tot in de natuurkern van het Swalmdal. Daarmee worden in bredere context maatregelen genomen om waterkwaliteit en -kwantiteit te implementeren, mede in het licht van klimaatverandering, Kaderrichtlijn Water en flankerend beleid.

Beheermaatregelen

De beheermaatregelen vinden binnen de begrenzing van het gebied plaats. Het betreft aanpassingen van maairegiems of intensiveren van bosmaatregelen, evenwel op kleinschalig vlak. Deze maatregelen brengen geen beperkingen buiten het gebied met zich mee.

Recreatie

De voorgenomen maatregelen leiden niet tot beperkingen in recreatiemogelijkheden binnen het gebied. Wel zal van recreanten meer gevraagd worden regels na te leven en minder te rekenen op gedogen van illegaal gebruik. Het bos(omvormings)beheer kan tijdelijk de belevingswaarde van het gebied veranderen. Daarom is goede communicatie hierover met bewoners en recreanten belangrijk.

Beperkingen voor bewoners/industrie/bedrijvigheid

Vanwege de matige waterkwaliteit in de Swalm in het oppervlaktewater vinden al uit gemeentelijk beleid aanpassingen plaats in het rioleringsstelsel. Verbeteringen hierin leiden tot een beduidend minder aantal overstorten op de Swalm. Ook het afkoppelen van regenwater en dit te infiltreren in de bodem is een van de maatregelen die positief uitwerkt op Natura2000-doelen.

Mogelijk komt uit het nog uit te voeren hydrologisch onderzoek een nadere set van maatregelen om waterkwaliteit en kwantiteit te verbeteren. Deze worden dan nader tegen het licht gehouden om kosten en baten en ecologisch nut af te wegen tegen andere aspecten. Aangezien deze hydrologische maatregelen van belang zijn voor het prioritaire habitattypen beekbegeleidende bossen kan het ecologisch belang bovenschikkend zijn.

6. Financiering en subsidieregelingen

Financiering

De maatregelen die nodig zijn om de Natura 2000-doelen voor het Swalmdal te behalen, worden voor een deel onder de vlag van PAS uitgevoerd. Realisatie van de PAS- en N2000-maatregelen vindt plaats ten laste van het PAS-budget van de provincie.

Deze reserveringen gelden alleen voor het eerste PAS-tijdvak tot en met 2021. Voor de tweede en de derde PAS-tijdvakken en Natura 2000-planperioden worden tijdig afspraken gemaakt over de financiering van het herstelmaatregelenpakket. Indien de betreffende budgetten en de nog te maken afspraken onvoldoende zijn voor de uitvoering van het maatregelenpakket, zal worden bezien op welke wijze instandhoudings-doelstellingen door planaanpassingen binnen het alsdan beschikbare budget gerealiseerd kunnen worden. Dit kan leiden tot een formele aanpassing van het N2000-plan.

Bij enkele maatregelen vindt de uitvoering plaats vanuit een andere beleidsgrondslag (rioleringen, Goudgroene natuur) en worden de maatregelen dus uit verschillende beleidsbudgetten betaald.

Voor de uitvoering van de PAS- en Natura2000-planmaatregelen zijn subsidieregelingen van toepassing. Het actuele overzicht van deze regelingen en de daarbij beschikbare jaarbudgetten (subsidieplafonds) zijn terug te vinden op de website van de provincie:

https://www.limburg.nl/e_Loket/Subsidies/Actuele_Subsieregelingen/Natuur_Landschap_en_Landbouw. Daarnaast is in samenwerking met de provincies en het Ministerie van Economische Zaken het programma POP3 opgesteld (kijk voor uitleg over POP3 in de begrippenlijst achterin het hoofdrapport). Ten behoeve van de uitvoering van POP3 in Limburg is door Gedeputeerde Staten van Limburg de Subsidieverordening POP3 Limburg vastgesteld.

De onderzoeksmaatregelen vormen een aanvulling op de PAS zodat de uitbreidingsdoelen behaald kunnen worden. Het Natura 2000-maatregelenpakket kan de uitbreidingsdoelen alleen realiseren wanneer het maatregelenpakket als aanvulling op de PAS-herstelmaatregelen wordt uitgevoerd.

Kostenbegroting

Om aan de instandhoudingsdoelen te voldoen, is een maatregelenpakket voor het behalen van de uitbreidingsdoelen opgesteld. Deze maatregelen zijn in hoofdstuk 5 besproken en de kosten van het totale maatregelenpakket zijn in tabel 6.1 weergegeven.

Tabel 6.1 Kostenoverzicht Swalmdal voor beheerplanperiode 1 (2018 t/m 2023)

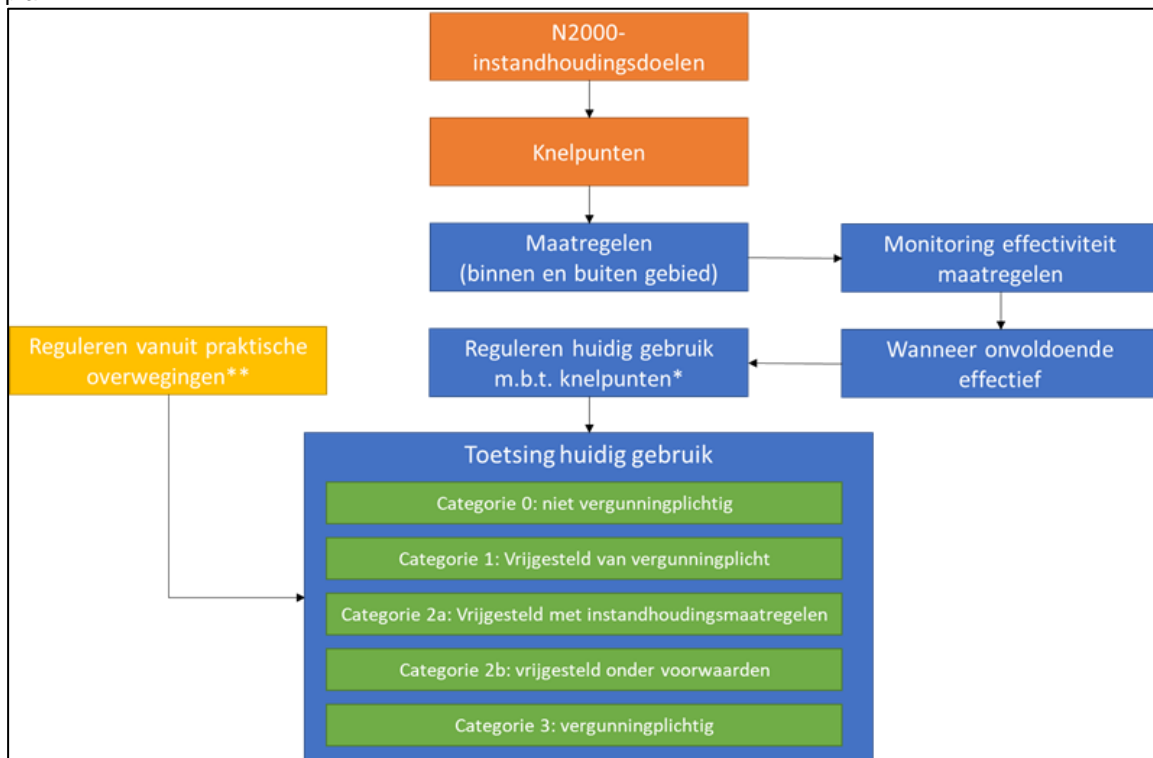
Maatregel	Kader	Periode	Doel	Kosten	Regeling financiering
Nader onderzoek	PAS	2015-2021	Oplossen kennisleemten	€ 50.000,-	PAS
Instandhoudingsmaatregelen	PAS / IGU	2015-2021	Stopzetten achteruitgang	€ 200.000,-	PAS
PAS-monitoring	PAS	2015-2021	Staat van instandhouding vaststellen	€ 40.000,-	PAS
Realisatie uitbreidingsdoelen	N2000	2018-2023	Uitbreiding en herstel oppervlakte habitats	€ 80.000,-	N2000
Communicatiemaatregelen	N2000	2018-2023	Vergroten draagvlak en benutten lokale expertise	€ 20.000,-	N2000/POP 3
Totaal				€ 390.000,-	

7. Kader voor vergunningverlening

7.1. Werkwijze

Het 'huidig gebruik' bestaat uit de legale gebruiksvormen die in of rondom het Natura 2000-gebied worden uitgevoerd, dus het gangbare gebruik ten tijde van het opstellen van dit Natura 2000-plan. Van een aantal van de gebruiksvormen die in en nabij het gebied Swalmdal plaatsvindt is gekozen deze in het Natura2000-plan te beoordelen, zodat deze al dan niet onder voorwaarden vrijgesteld kunnen worden van de vergunningplicht op grond van de Wet Natuurbescherming. Daarnaast kan het zo zijn dat er gebruiksvormen voorkomen waarvoor geen individuele vergunningplicht bestaat maar waarvan opgeteld wel een effect op het Natura 2000-gebied kan uitgaan. In dat geval is het mogelijk dat daarvoor maatregelen worden genomen.

Figuur 7.1 Schematische weergave van de werkwijze bij de toetsing van het huidig gebruik in dit Natura 2000-plan

De beoordeling bestaat uit drie delen: effectbeschrijving, effectbeoordeling en cumulatietoets. De beoordeling richt zich op de vraag of significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor een habitatype of -soort al dan niet kunnen worden uitgesloten, rekening houdend met de maatregelen die in hoofdstuk 5 zijn vastgelegd. De cumulatietoets geldt voor gebruiksvormen met een klein effect (niet-significant maar ook niet-verwaarloosbaar). Tezamen kunnen kleine effecten een groot en wel-significant negatief effect hebben. In dat geval zijn extra maatregelen nodig om het effect te mitigeren of dienen aanvullende voorwaarden aan de verschillende gebruiksvormen te worden gesteld.

Als, ook in cumulatie met andere verstoringsbronnen, significant negatieve effecten met zekerheid kunnen worden uitgesloten, kan het gebruik in het Natura 2000-plan worden opgenomen als 'vrijgesteld van de vergunningplicht ex. artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming'.

7.2. Juridisch kader

De juridische basis voor de toetsing van het huidig gebruik ligt in artikel 2.2 lid 2 van de Wet Natuurbescherming. Daarin is voorgescreven dat de provincie “passende maatregelen” moet treffen voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden.

7.3. Inventarisatie van de huidige activiteiten

Het huidig gebruik (anno eind 2017) in en rond het Natura 2000-gebied Swalmdal is geïnventariseerd aan de hand van gegevens van de provincie, gemeente en waterschap en inbreng vanuit belangenorganisaties.

7.4. Toelichting bij de categorie-indeling

Afhankelijk van de beoordeling zijn de diverse vormen van huidig gebruik in dit Naturs2000-plan ingedeeld in onderstaande categorieën.

Categorie 0	Huidige gebruiksvorm is niet vergunningplichtig en nadere regulering is niet nodig
Categorie 1	Huidige gebruiksvorm vrijgesteld in N2000-plan zonder wijzigingen/maatregelen
Categorie 2a	Huidige gebruiksvormen vrijgesteld in N2000-plan met instandhoudingsmaatregelen
Categorie 2b	Huidige gebruiksvorm vrijgesteld in N2000-plan met voorwaarden
Categorie 3	Huidige gebruiksvorm niet vrijgesteld in N2000-plan: nadere toets of vergunningsprocedure

De uitgangspunten en voorwaarden voor de indeling van gebruiksvormen in een of meerdere categorieën worden in het Natura 2000-plan beschreven (zie hoofdrapport). De belangrijkste punten zijn:

- het gaat om huidig gebruik (naar plaats, intensiteit, aard, omvang e.d.) aan het einde van 2017;
- het gaat om legale gebruiksvormen;
- het betreft vrijstelling van de vergunningplicht ex art. 2.7 van de Wet natuurbescherming (niet van hoofdstuk 3 en 4 van de Wnb en niet van andere wettelijke vergunningplichten);
- het gaat om gebruiksvormen met inbegrip van hun algemene of landelijke toepassingsvoorschriften (bijv. gebruik gewasbeschermingsmiddelen);
- bij de beoordeling van ‘nieuwe’ activiteiten ligt er een als passend beoordeelde toets ten grondslag aan de vrijstelling.
- Als na afloop van een beheerplanperiode (of tussentijds) of onverwachts uit monitoringresultaten blijkt dat het behalen van de instandhoudingsdoelen toch gevaar dreigt te lopen, zal het huidige gebruik opnieuw worden beoordeeld. Dat kan leiden tot indeling in een andere categorie, aanpassing van de maatregelen en/of voorwaarden.

7.5. Effectbeoordeling

Algemeen

De knelpunten in relatie tot de instandhoudingsdoelen zijn beschreven in hoofdstuk 3 van het Natura 2000-plan. Er worden maatregelen, zowel binnen als buiten het gebied, getroffen om deze knelpunten op te lossen. Indien uit de monitoring blijkt dat de maatregelen onvoldoende effectief zijn, is in

Swalmdal mogelijk nog sprake van een knelpunt. Wanneer daarvan sprake is, zal naast mogelijk onderzoek of aanvullende maatregelen, ook gekeken moeten worden naar regulering van vormen van huidig gebruik die aan deze knelpunten bijdragen. Mocht daarvan sprake zijn dan zal naast aanvullende maatregelen ook gekeken moeten worden naar regulering van vormen van huidig gebruik die aan deze knelpunten bijdragen.

Natuurbeheer

De instandhoudingsmaatregelen zoals vastgelegd in hoofdstuk 5 van dit beheerplan zijn gericht op het oplossen van de knelpunten bij het realiseren van aangewezen instandhoudingsdoelen. Uitgangspunt is dat eigenaren en organisaties deze maatregelen op een zorgvuldige en professionele manier uitvoeren en rekening houden met de overige instandhoudingsdoelen, zodat significant negatieve effecten worden voorkomen. De effecten tijdens het uitvoeren van deze maatregelen worden daarom niet afzonderlijk getoetst in deze subparagraaf.

Het **instandhoudingsbeheer**, gericht op het treffen van herstelmaatregelen (en inrichtingsmaatregelen) van de instandhoudingsdoelen voor het Swalmdal leidt niet tot negatieve effecten en is beoordeeld als vrijgesteld conform **categorie 1**.

Het **reguliere natuurbeheer** in zijn huidige vorm en intensiteit vormt geen knelpunt voor de instandhoudingsdoelen van het gebied Swalmdal. Er worden in het kader van het Natura2000-plan geen nadere voorwaarden hieraan verbonden, het reguliere beheer valt daarom in **categorie 1**.

Landbouw

Onderstaand is puntsgewijs weergegeven in welke categorie het gebruik van beregeningsputten voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening open teelt valt:

- Het gebruik van **bestaande beregeningsputten** voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening open teelt valt onder **categorie 2a**, met als voorwaarde dat de maatregelen, zoals benoemd in hoofdstuk 5, waaronder de NLP-maatregelen, worden uitgevoerd.
- **Verplaatsing van beregeningsputten** voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening open teelt binnen de bufferzones van verdroogde natuurgebieden valt onder **categorie 2b**. De voorwaarden zijn:
  - dat de onttrekking op grotere afstand van het Natura 2000-gebied komt te liggen;
  - de verplaatsing van de put dient, ingevolge de regelgeving van het Waterschap, gemeld te worden bij het bestuur van het Waterschap;
  - indien een beregeningsput wordt verplaatst moet de oude put worden gesaneerd, waarbij de eventuele doorboringen van afdichtende bodemlagen hersteld worden, zodat het negatieve effect van de doorboring op Natura 2000 doelen wordt weggenomen
- Het gebruik van **nieuwe beregeningsputten voor grondwateronttrekkingen** ten behoeve van beregening open teelt is, zowel in de bufferzones verdrogingsgevoelige natuurgebieden als daarbuiten, niet toegestaan. Dit gebruik is ook volgens het huidige standstill beleid van het Waterschap. Derhalve is het vergunningplichtig en valt het onder **categorie 3**.
- De in de habitattoets (Waterschap Peel en Maasvallei, 2010) vrijgestelde **hoeveelheid te winnen grondwater voor beregening** is gebaseerd op een theoretische maximale onttrekkingshoeveelheid die wordt bepaald aan de hand van de totale onttrekkingsbehoefte van gewassen indien enkel de meest water vragende gewassen worden geteeld. Daarom is vergroting van de hoeveelheid te onttrekken grondwater ten behoeve van beregening open teelt ingedeeld in **categorie 2a**, onder de voorwaarde dat de maatregelen, zoals benoemd in hoofdstuk 5, waaronder de NLP-maatregelen, worden uitgevoerd.

Hetzelfde is hieronder gedaan voor drainage:

- Het gebruik van **bestaande peilgestuurde drainage** valt zowel binnen als buiten de bufferzone in **categorie 1**;

- Het gebruik van **klassieke drainage** valt per 1 januari 2018 in **categorie 3**;
- De **aanleg en het gebruik van nieuwe drainages** is, zowel binnen als buiten de bufferzone verdrogingsgevoelige natuurgebieden, vergunningplichtig (**categorie 3**).

Recreatie

Het huidige recreatieve gebruik in en rond het Natura 2000-gebied vormt in zijn huidige (legale) vorm en intensiteit geen knelpunt voor de instandhoudingsdoelen van het gebied. Daarom is dit gebruik ingedeeld in **categorie 0**.

Waterbeheer

Het gevoerde **waterkwantiteitsbeheer** draagt bij aan de realisatie van de instandhoudingsdoelen. Er worden geen nadere voorwaarden aan gesteld en valt derhalve in **categorie 1**. Mogelijk knelpunten ten aanzien van **waterkwaliteit** dienen eerst verder in kaart gebracht te worden. Alle bestaande zaken ten aanzien van waterkwaliteit worden in **categorie 1** ingedeeld.

Het uitvoeren van **regulier waterbeheer**, waarbij wordt gewerkt conform de gedragscode, heeft geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen van het Swalmdal. Deze werkzaamheden vallen daarom in **categorie 1**.

Bedrijven

Wanneer de in het Natura2000-plan opgenomen maatregelen onverwachts tot onvoldoende resultaat leiden, is verder onderzoek naar de oorzaken van het wegvallen/verminderen van kwelstromen noodzakelijk om vast te stellen wat de effecten van grondwaterwinningen ten behoeve van onder andere industrie zijn.

Wonen en verblijven

In dit Natura2000-plan zijn ten aanzien van wonen en verblijven geen nadere voorwaarden nodig (**categorie 0**).

Verkeer

In dit Natura2000-plan zijn ten aanzien van de in de huidige situatie aanwezige wegen en spoorwegen geen nadere voorwaarden nodig (**categorie 0**). Effecten van stikstofdepositie worden beoordeeld via de PAS.

Nutsvoorzieningen

De straalverbinding door het gebied wordt in dit Natura2000-plan vrijgesteld van de vergunningplicht ex artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming (**categorie 1**). Voor de inspectie van kabels en leidingen geldt de vrijstelling op voorwaarde dat ze zijn voorzien van adequate, op de instandhoudingsdoelen van het Swalmdal toegesneden, calamiteitenplannen (**categorie 2b**).

Delfstoffenwinning

Wanneer de in dit Natura2000-plan opgenomen antiveroogingsmaatregelen onverwachts tot onvoldoende resultaat leiden, is verder onderzoek naar de oorzaken van het wegvallen/verminderen van kwelstromen noodzakelijk om vast te stellen wat de effecten van grondwateronttrekking ten behoeve van industrie en delfstoffenwinning zijn.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding

De diverse methoden van jacht, wildbeheer en schadebestrijding en de bestrijding van muskus- en beverratten kunnen onder voorwaarden worden vrijgesteld van de vergunningplicht ex artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming (**categorie 2b**).

7.6. Vrijgestelde vormen van gebruik

In het voorgaande zijn de relevante vormen van het huidige gebruik getoetst en is beschreven in welke categorie deze vallen. In tabel 7.1 is een samenvatting van de uitkomsten daarvan weergegeven.

Tabel 7.1 Samenvatting indeling gebruiksvormen in categorieën

Gebruiksvorm	Cat. 0	Cat. 1	Cat. 2a	Cat. 2b	Cat. 3
Natuurbeheer: instandhoudingsbeheer		X			
Natuurbeheer: regulier natuurbeheer		X			
Landbouw: gebruik bestaande beregeningsputten			X		
Landbouw: verplaatsing beregeningsputten buiten en binnen bufferzone van het N2000-gebied				X	
Landbouw: gebruik van nieuwe beregeningsputten					X
Landbouw: vergroten van hoeveelheid te onttrekken grondwater ten behoeve van beregening			X		
Landbouw: gebruik van bestaande peilgestuurde drainage binnen en buiten bufferzone		X			
Landbouw: aanleg en gebruik van nieuwe drainagestelsels binnen en buiten bufferzone					X
Recreatie	X				
Waterbeheer: regulier waterbeheer		X			
Wonen en verblijven	X				
Verkeer	X				
Nutsvoorzieningen: aanwezigheid straalverbinding		X			
Nutsvoorzieningen: kabels en leidingen				X	
Nutsvoorzieningen: calamiteit		X			
Nutsvoorzieningen: herstelmaatregelen na calamiteit					X
Nutsvoorzieningen: inspecties		X			
Nutsvoorzieningen: beheer en onderhoud					X
Jacht, beheer en schadebestrijding				X	

7.7. Cumulatietoets

Verscheidende vormen van gebruik hebben (beperkte) verstoringseffecten op de bever. Het gaat dan om gebruiksvormen met een beperkt, niet-significant maar ook niet verwaarloosbaar effect. Deze dienen in samenhang te worden beoordeeld. In dit Natura 2000-gebied gaat het dan om de diverse recreatieve activiteiten, om inspecties van nutsvoorzieningen en jacht, beheer en schadebestrijding.

De bever verkeert in het Swalmdal in een gunstige staat van instandhouding, de soort heeft zich flink uitgebreid en de territoria beslaan vrijwel het gehele beekdal. Dit ondanks alle recreatiedruk en bedrijvigheid. Dus ook in cumulatie is er geen significant negatief effect van de huidige gebruiksvormen, bij de huidige intensiteit. Er hoeven er geen nadere voorwaarden worden gesteld.

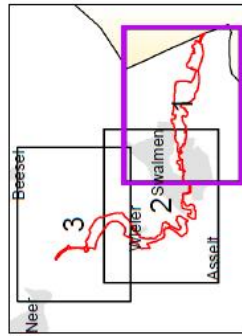
Alle vormen van huidig gebruik die in dit hoofdstuk niet zijn getoetst, kunnen in beginsel ongewijzigd worden voortgezet, maar zijn niet vrijgesteld van de vergunningplicht. Dat betekent dat bij wijziging, uitbreiding of nieuwe activiteiten getoetst moet worden of een vergunning noodzakelijk is. Bijlage 1 Habitattypenkaart

Habitattypekaart

Natura 2000 Swalmdal, kaartbladnummer 1

1

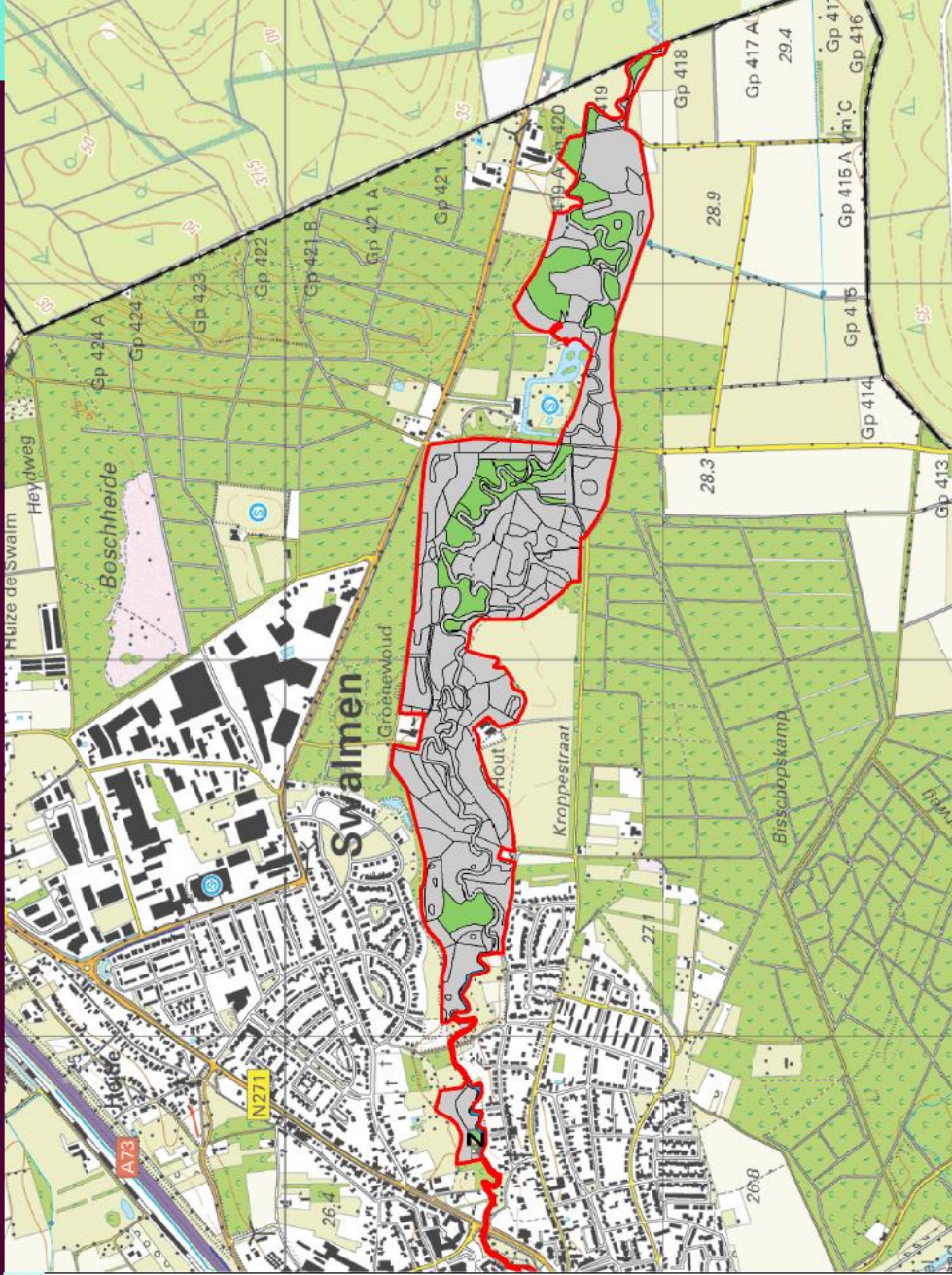
- Legenda**
- Natura2000 gebied Swalmdal
  - H0000 Geen habitattype
  - H3260A Beken en rivieren met waterplanten
  - H6120 Stroomdalgraslanden
  - H91E0C Vochtige alluviale bossen
  - H91E0C, H0000 Vochtige alluviale bossen zoekgebied (Z)

250 Meters

schaal: 1:15.000 11712_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Geveensmanagement
 © Provincie Limburg
 © 2016 dienst Kadaster, © Cydonia, © Geodan, © RWS

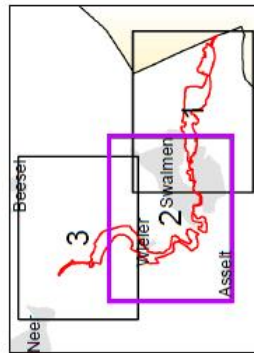
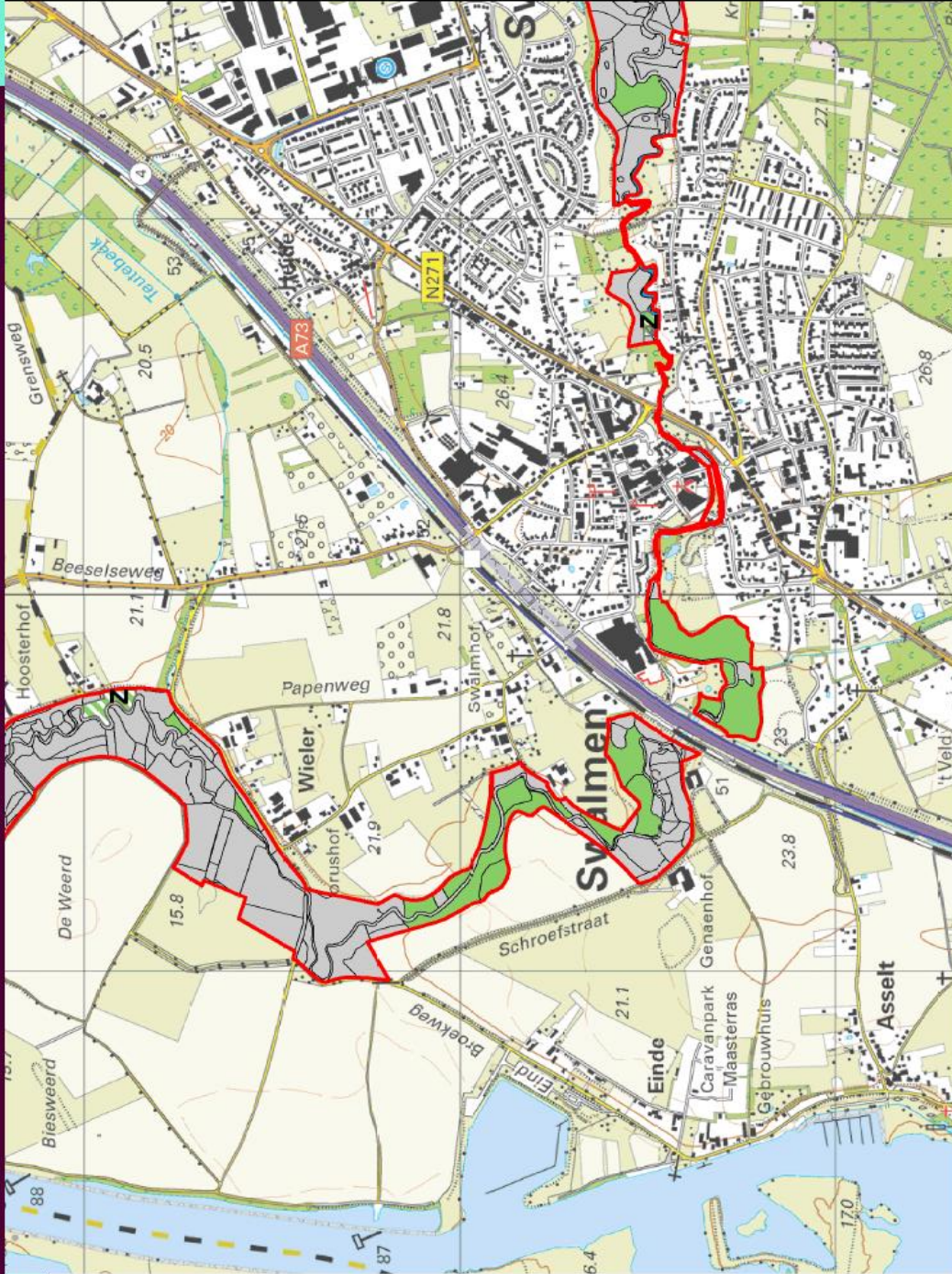
provincie limburg

Habitattypekaart

Natura 2000 Swalmdal, kaartbladnummer 2

1

- Legenda**
- Natura2000 gebied Swalmdal
  - H0000 Geen habitattipe
  - H3260A Beken en rivieren met waterplanten
  - H6120 Stroomdalgraslanden
  - H91E0C Vochtige alluviale bossen
  - H91E0C, H0000 Vochtige alluviale bossen zoekgebied (Z)

250
Meters

schaal: 1:15.000 1772_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Gegevensmanagement

© Provincie Limburg
© 2016 dienst Kadaster, © Cybimedia, © Geodan, © RWS

provincie limburg

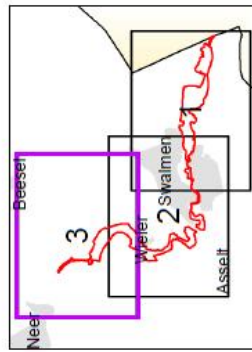
Habitatypekaart

Natura 2000 Swalmdal, kaartbladnummer 3

1

Legenda

- Natura2000 gebied Swalmdal
- H0000 Geen habitatype
- H3260A Beken en rivieren met waterplanten
- H6120 Stroomdalgraslanden
- H91E0C Vochtige alluviale bossen
- H91E0C, H0000 Vochtige alluviale bossen zoekgebied (Z)

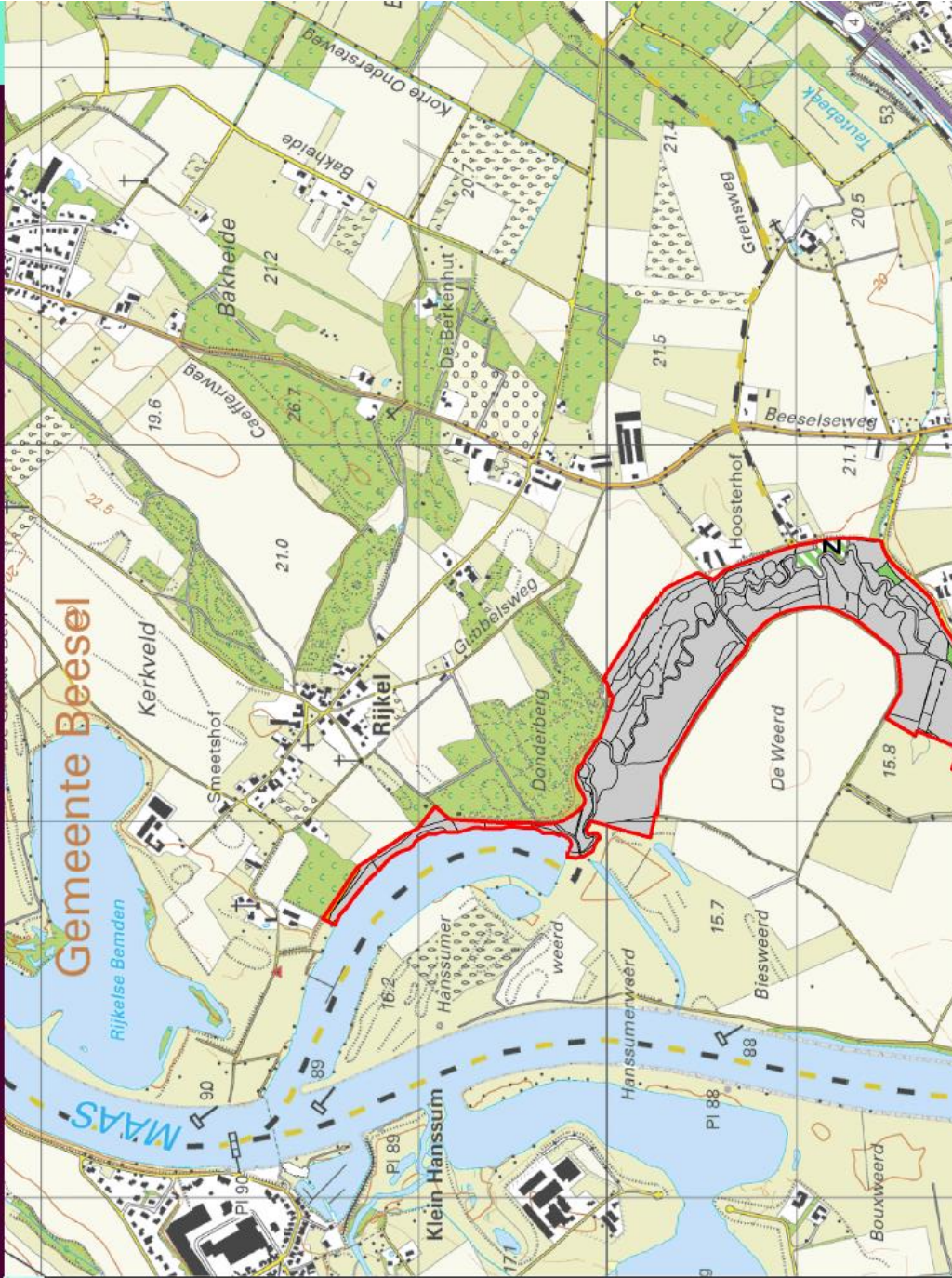

250
Meters

schaal: 1:15.000 I/1712_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Gegevensmanagement

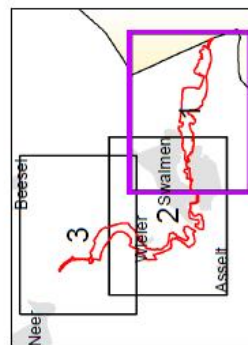
© Provincie Limburg
© 2016 dienst Kadaster, © Cybomedia, © Geodan, © RWS

provincie limburg

Bijlage 2 Kaart uitbreidingslocaties

- Legenda**
- Natura 2000 gebied Swalmdal
  - H0000 Geen habitattipe
  - H3260A Bekken en rivieren met waterplanten
  - H3260A Pot Bekken en rivieren met waterplanten potentieel
  - H6120 Stroomdalgraslanden
  - H6120 Pot Stroomdalgraslanden potentieel
  - H91E0C Vochtige alluviale bossen
  - H91E0C Pot Vochtige alluviale bossen potentieel
  - H91E0C, H0000 Vochtige alluviale bossen zoekgebied (Z)

250 Meters

schaal: 1:15.000 11712_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Gegevensmanagement

© Provincie Limburg
© 2010 dienst Kadaster, © Cyclimedia, © GeoDan, © RWS

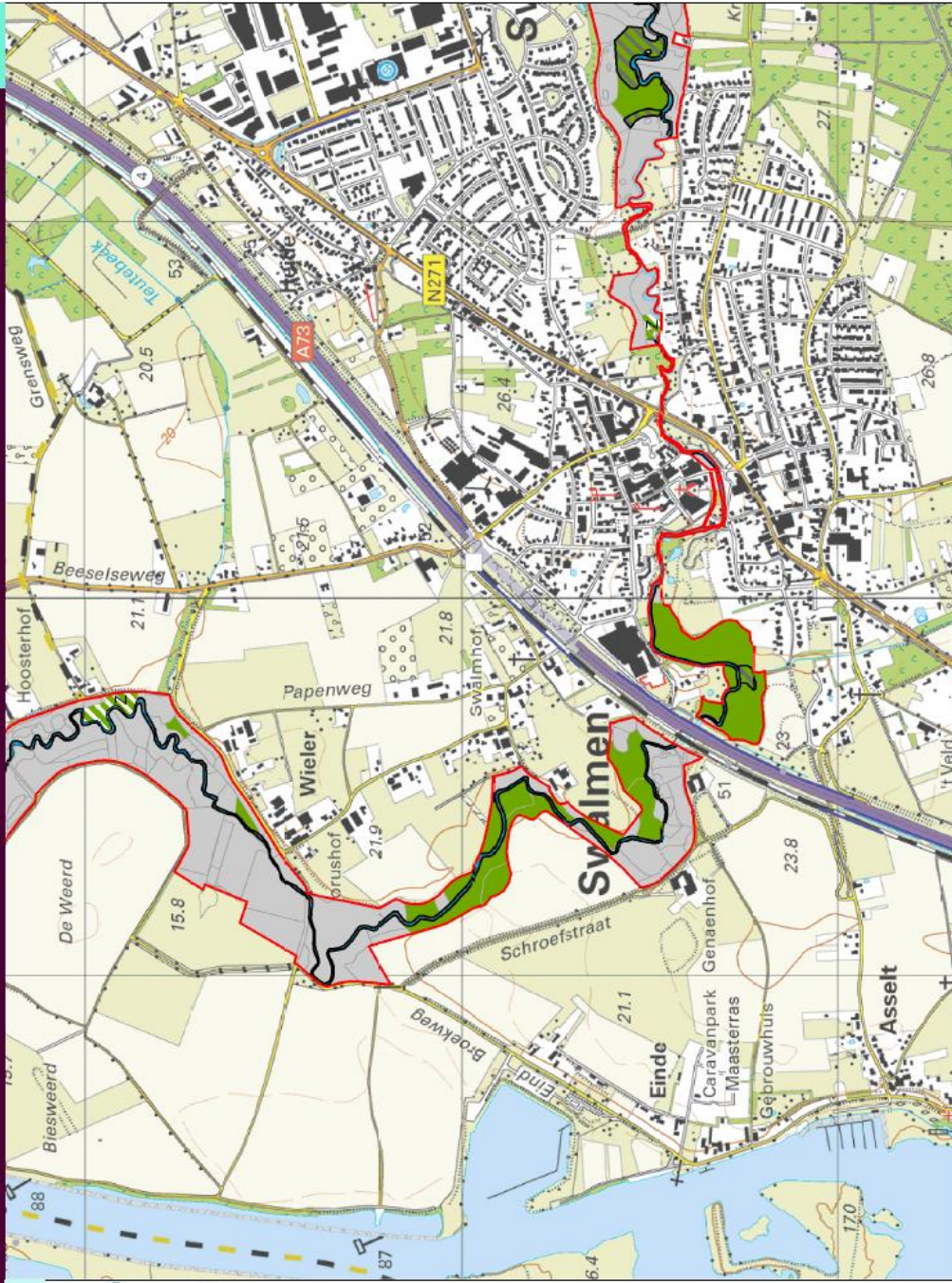

provincie limburg

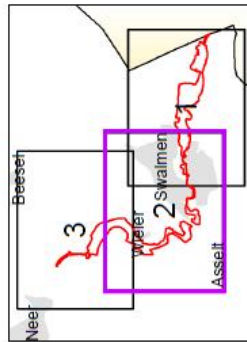
Kaart uitbreidingslocaties

Natura 2000 Swalmdal, kaartbladnummer 2

2

- Legenda**
- Natura 2000 gebied Swalmdal
  - H0000 Geen habitatype
  - H3260A Beken en rivieren met waterplanten
  - H3260A Pot Beken en rivieren met waterplanten potentieel
  - H6120 Stroomdalgraslanden
  - H6120 Pot Stroomdalgraslanden potentieel
  - H91E0C Vochtige alluviale bossen
  - H91E0C Pot Vochtige alluviale bossen potentieel
  - H91E0C, H0000 Vochtige alluviale bossen zoekgebied (Z)

250 Meters

schaal: 1:15.000

I1712_792

dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Gegevensmanagement

© Provincie Limburg
© 2016 dienst Kadaster, © Cybomedia, © Geodan, © RWS

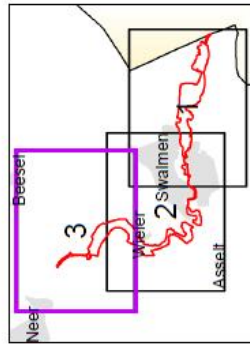

provincie limburg

Legenda

- Natura 2000 gebied Swalmdal
- H0000 Geen habitattipe
- H3260A Bekken en rivieren met waterplanten
- H3260A Pot Bekken en rivieren met waterplanten potentieel
- H6120 Stroomdalgraslanden
- H6120 Pot Stroomdalgraslanden potentieel
- H91E0C Vochtige alluviale bossen
- H91E0C Pot Vochtige alluviale bossen potentieel
- H91E0C, H0000 Vochtige alluviale bossen zoekgebied (Z)

250 Meters

schaal: 1:15.000 11712_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Geveersmanagement

© Provincie Limburg
© 2010 dienst Kadaster, © Cydonia, © Geodan, © RWS

provincie limburg

Bijlage 3 Kaarten leefgebieden

Leefgebiedenkaart Zeggekorfslak

Natura 2000 Swalmdal

4

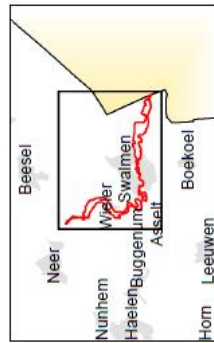
Legenda

 Natura2000 gebied Swalmdal

Zeggekorfslak

 Bezet leefgebied

 Geen leefgebied

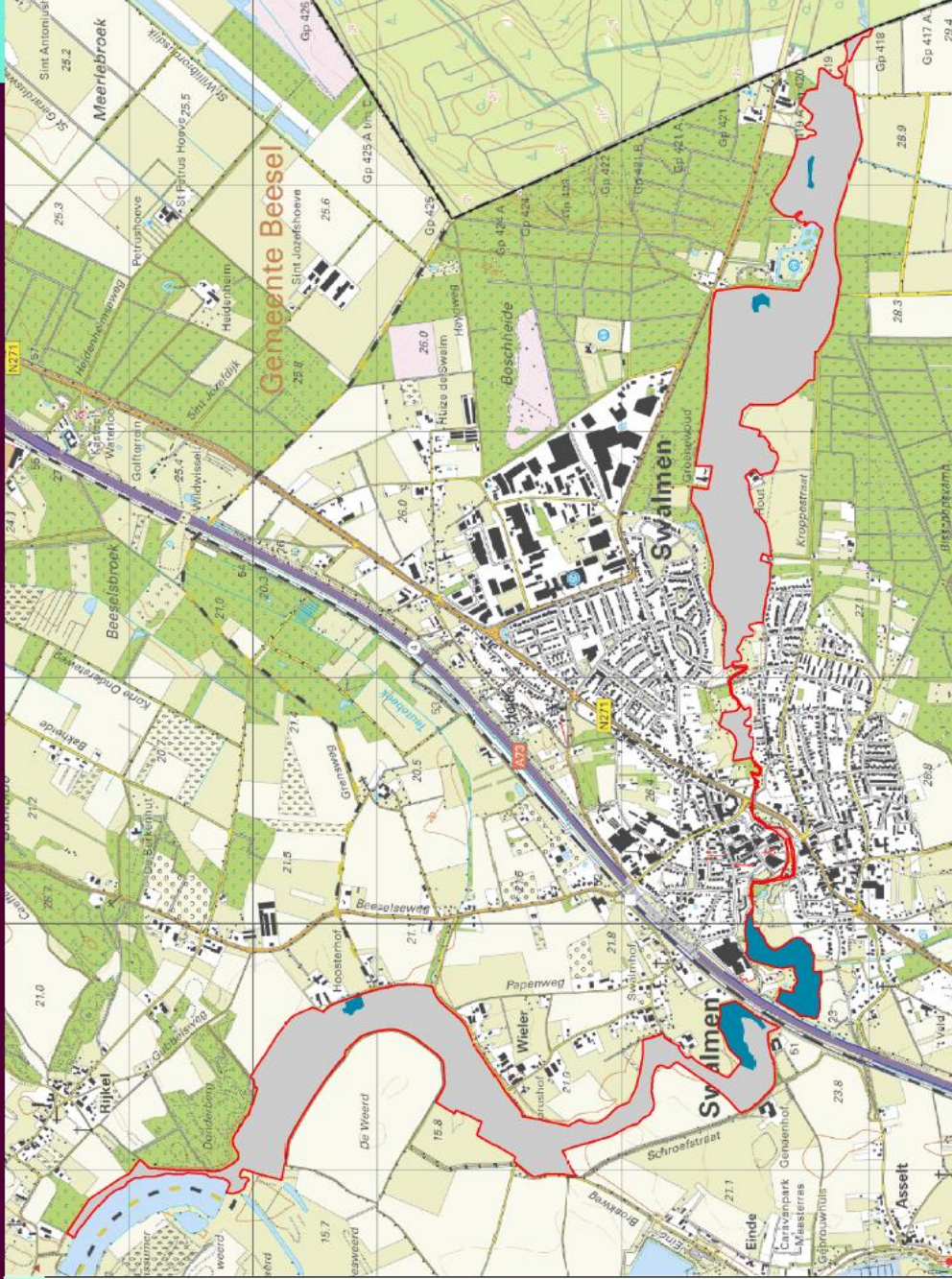

 1.000 Meters

schaal: 1:23.000 1/1712_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Gegevensmanagement

© Provincie Limburg
© 2016 dienst Kadaster, © Cyclobmedia, © Geodan, © RWS

provincie limburg

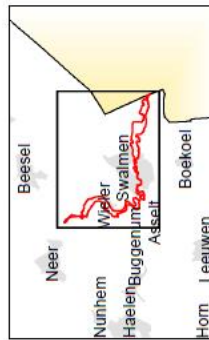
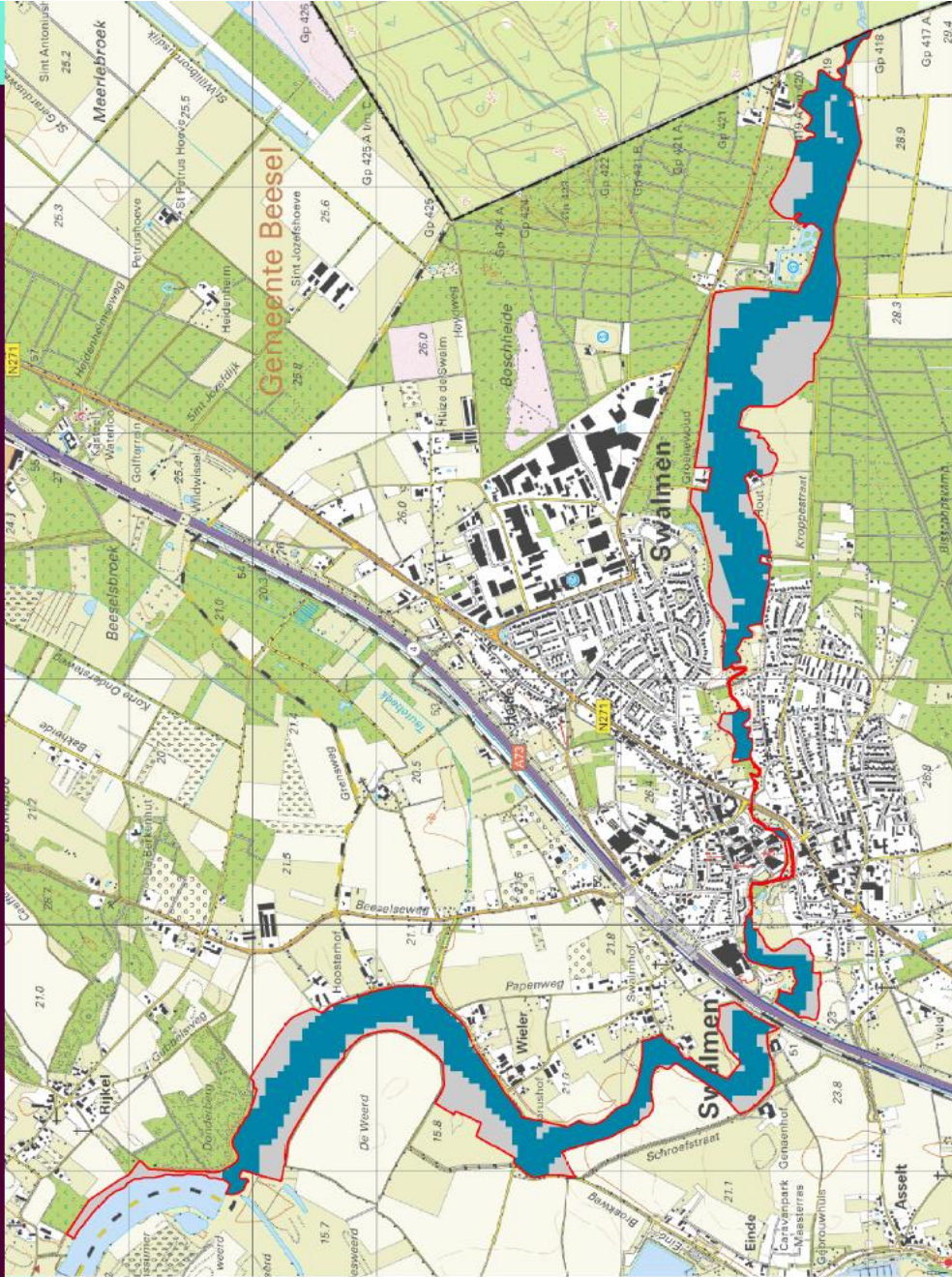
Legenda

 Natura2000 gebied Swalmdal

Rivieronderpad

 Bezet leefgebied

 Geen leefgebied

 1.000 Meters

schaal: 1:23.000 11712_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Gegevensmanagement

© Provincie Limburg
© 2016 dienst Kadaster, © Geodan, © RWS

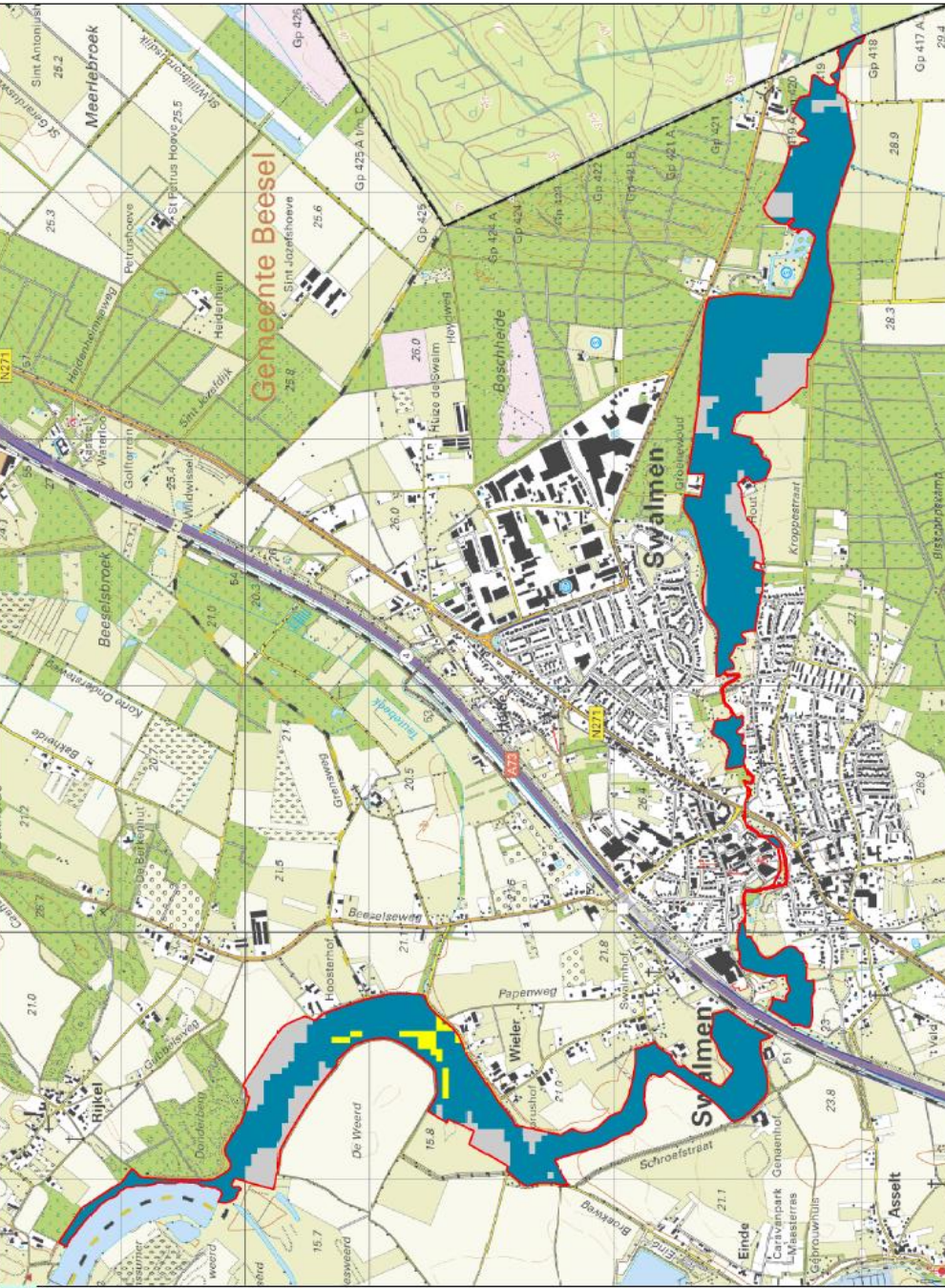
provincie limburg

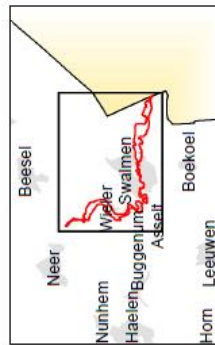
Leefgebiedenkaart Bever

Natura 2000 Swalmdal

6

- Legenda**
- Natura2000 gebied Swalmdal
  - Bever**
  - Bezet leefgebied
  - Mogelijk bezet leefgebied
  - Geen leefgebied

schaal: 1:23.000 11712_792 dec. 2017

Cluster Organisatie en Informatie | Gegevensmanagement
 © Provincie Limburg
 © 2016 dienst Kadaster, © Cyclomedia, © Geodan, © RWS

provincie limburg